

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра бізнес-аналітики та цифрової економіки

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри бізнес-
аналітики та цифрової економіки
_____ Наталія КАСЬЯНОВА
«_____» _____ 2021 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(Пояснювальна записка)

здобувача освітнього ступеня «Магістр»

Тема: «Стратегії розвитку національних економік в умовах глобалізації»

Виконав: Олександра БУТЕНКО

Керівник: Володимир КОЧЕТКОВ

Консультанти з розділів:

Розділ 1: Володимир КОЧЕТКОВ

Розділ 2: Володимир КОЧЕТКОВ

Розділ 3: Володимир КОЧЕТКОВ

Нормоконтролер із ЄСКД (ЄСПД):

ст. викладач Юлія ДИЯК

Національний авіаційний університет
Факультет економіки та бізнес-адміністрування
Кафедра бізнес-аналітики та цифрової економіки
Освітній ступінь «Магістр»
Освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри бізнес-
аналітики та цифрової економіки

_____ Наталія КАСЬЯНОВА

« ____ » _____ 2021 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

Студента: Олександра БУТЕНКО

Тема роботи: «Стратегії розвитку національних економік в умовах глобалізації»
затверджена наказом ректора № 1966/ст від 23.09.2021 р.

1. Термін здачі студентом закінченої роботи на кафедру: 06.12.2021
2. Вихідні дані до роботи: статистичні дані, нормативно-правова база, електронні інформаційні джерела, матеріали періодичних видань
3. Зміст дослідження: Вступ. Теоретичні аспекти функціонування глобалізаційних процесів у світі. Сутність, види стратегій національної економіки держави. Вплив глобалізації на вибір стратегічного напрямку економічної політики держави. Висновки до розділу 1. Виявлення особливостей сучасної економічної стратегії у провідних країнах, країнах, що розвиваються та в країнах з перехідною економікою. Висновки до розділу 2. Методичні аспекти оцінки впливу глобалізаційних процесів на стратегії розвитку економіки України. Виявлення проблем та протиріч реалізації економічної стратегії в Україні. Дослідження шляхів вдосконалення розвитку економічної стратегії в умовах глобалізації. Висновки до розділу 3. Висновки.
4. Перелік обов'язкових демонстраційних матеріалів: 14 слайдів

Календарний план

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Позначки керівника про виконання завдань
1	Отримання завдання на кваліфікаційної роботу	01.10.2021	виконано
2	Огляд літератури за темою	04.10.2021	виконано
3	Сутність та види інформаційних систем	14.10.2021	виконано
4	Етапи розвитку інформаційних систем на основі процесного підходу	24.10.2021	виконано
5	Вплив штучного інтелекту та хмарних технологій на ERP системи	04.11.2021	виконано
6	Аналіз ринку ERP-систем	14.11.2021	виконано
7	Методології розробки інформаційної системи підприємства	24.11.2021	виконано
8	Інформаційна система фірми з прокату автомобілів ТОВ «АвтоТайм»	31.11.2021	виконано
9	Аналіз отриманих результатів	05.12.2021	виконано
10	Розробка слайдів та написання доповіді	07.12.2021	виконано
11	Попередній захист кваліфікаційної роботи	08.12.2021	виконано
12	Корегування роботи за результатами попереднього захисту	15.12.2021	виконано
13	Остаточне оформлення кваліфікаційної роботи та слайдів	18.12.2021	виконано
14	Підписання відгуку та рецензії	20.12.2021	виконано
15	Захист кваліфікаційної роботи у ДЕК	28.12.2021	виконано

5. Дата видачі завдання: 01.10.2021

Керівник:

д.е.н., професор _____

Володимир КОЧЕТКОВ

Завдання прийняв для виконання _____

Олександра БУТЕНКО

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1	9
ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН	9
1.1. Тенденції розвитку процесу глобалізації на сучасному етапі функціонування світової економіки	9
1.2. Сутність, цілі та завдання стратегії національної економіки	14
1.3. Вплив глобалізації на вибір стратегічного напрямку економічної політики держави	20
Висновки до розділу 1	22
РОЗДІЛ 2	25
ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКОНОМІЧНИХ СТРАТЕГІЙ ОКРЕМИХ КРАЇН	25
2.1. Особливості сучасної економічної стратегії у провідних країнах	25
2.2. Економічна стратегія окремих країн, що розвиваються	42
2.3. Стратегія економічного розвитку країн із перехідною економікою	50
Висновки до розділу 2	60
РОЗДІЛ 3	61
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	61
3.1. Методичні аспекти оцінки впливу глобалізаційних процесів на стратегії розвитку економіки України	61
3.2. Проблеми та протиріччя реалізації економічної стратегії України	68
3.3. Розробка шляхів вдосконалення розвитку економічної стратегії в умовах глобалізації	78
Висновки до розділу 3	85
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	89

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до дипломної роботи «Стратегії розвитку національних економік в умовах глобалізації» 90 с., 27 рис., 6 табл., 21 літературних джерел.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ, ГЛОБАЛІЗАЙНІ ПРОЦЕСИ, СТРАТЕГІЯ, СТРАТЕГІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ, РОЗВИНЕНІ КРАЇНИ, КРАЇНИ, ЩО РОЗВИВАЮТЬСЯ, КРАЇНИ З ПЕРЕХІДНОЮ ЕКОНОМІКОЮ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ, ІНВЕСТИЦІЇ, ВВП.

Об'єктом дослідження є економічний розвиток країн, а предметом є визначення теоретичних аспектів впливу глобалізаційних процесів на побудову економічної стратегії розвитку.

Метою дипломної роботи є дослідження ролі глобалізаційних процесів у сучасному економічному розвитку країн.

Методи дослідження проведені при застосуванні аналізу і синтезу для визначення теоретичних аспектів диплому, опрацювання наслідків глобалізації. У процесі написання дипломної роботи, застосовувались такі методи досліджень: методи статистичного та факторного аналізу, логічні та історичні, системно-структурний, порівняння, економіко-статистичного аналізу та інші.

Методологічну основу дослідження склали джерела наукових знань (навчальні посібники, підручники, монографії), так і періодичні видання, інформація Державної служби статистики України та доповіді Світового банку та Міжнародного валютного фонду.

Значущість виконаної роботи полягає запропонуванні потенційних шляхів виходу з сучасної кризової ситуації COVID-19 у авіаційній галузі.

Актуальність теми полягає в тому, що процес глобалізації, який розгортається в сучасних формах таїть в собі досить велику кількість непорозумінь та протиріч, які впливають на внутрішню економіку країн. Так як кожна країна прагне до розвитку, вона повинна враховувати не тільки глобальні тенденції, а також національні особливості економіки.

ВСТУП

Кожна країна має ідею перспективного розвитку національної економіки. Для її досягнення необхідно сформулювати стратегію розвитку, тобто чітко визначити цілі та розробити ефективні методи їх реалізації. Стратегія економічного розвитку є невід'ємною складовою системи політичного, економічного та соціального регулювання країни. Грамотно сформульовані стратегічні цілі та успішне їх досягнення надають суттєвий поштовх у подальшому розвитку держави, у вирішенні важливих економічних та соціальних проблем. У той самий час слід пам'ятати, що кожна країна розвивається не в закритому просторі. У разі глобалізації відбувається дедалі зростаюча інтеграція національних економік у єдине ціле, у систему світової економіки. Формуються наднаціональні рівні та механізми регулювання економіки, яким підпорядковується певна частина національних інтересів країни. У цьому вся процесі особливо значною є роль міжнародних організацій та транснаціональних корпорацій. З цим явищем слід зважати, розробляючи стратегії. Таким чином, національні стратегії стають частиною системи міжнародних стратегій. Насамперед ця система функціонує за рахунок тих елементів національних стратегій, які безпосередньо пов'язані з міжнародними економічними відносинами: це політика у сфері зовнішньої торгівлі, валютно-кредитних відносин, міжнародного обміну технологіями тощо.

Економічні стратегії не розробляються «навмання»; вони ґрунтуються на наукових теоріях, розроблених вченими протягом століть. Для формування національних стратегій залучаються спеціалісти-економісти, політики, громадські діячі; при цьому часто створюються відповідні науково-дослідні установи. У процесі розробки стратегій враховуються всі чинники, які уможливають досягнення стратегічних цілей: природно-ресурсний потенціал країни, виробнича база, галузева структура, трудові ресурси, науково-технічний рівень.

Актуальність теми полягає в тому, що процес глобалізації, який розгортається в сучасних формах таїть в собі досить велику кількість непорозумінь і протиріч, стає предметом гострих дискусій в академічних і ділових колах, на міжнародних форумах, де нерідко стикаються досить різні, часом прямо протилежні думки, оцінки, прогнози.

Сьогодні досить важко знайти дискусійну тему, ніж глобалізація. Про неї говорять та сперечаються вчені, політики, бізнесмени, релігійні діячі, журналісти. Предметом жвавих дискусій є майже все – що таке глобалізація, коли вона розпочалась, як вона співвідноситься з іншими процесами суспільного життя, які будуть її наслідки для економічного розвитку окремих країн.

Отже, не випадково сучасна західна економічна думка спрямована на дослідження глобальних процесів в економіці. Особливо вагомими є результати їх аналізу в ґрунтовних працях Т. Левітта, М. Інтріллігейтора, Ф. Фукуяма, Е.Тоффлера, П. Друкера. Значно просунулися вперед у дослідженнях сутності глобалізації, наслідків її впливу на господарський комплекс такі українські вчені-економісти як Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник, А. Старостіна та інші.

Об'єктом дослідження є економічний розвиток країн. Предметом дослідження є визначення теоретичних аспектів впливу глобалізаційних процесів на побудову економічної стратегії розвитку.

Мета роботи полягає у дослідженні ролі глобалізаційних процесів у сучасному економічному розвитку країн.

В рамках поставленої мети були розроблені такі завдання:

- розглянути сутність поняття глобалізація; дослідити історичний розвиток даного поняття;
- розглянути основні напрями глобалізації, зокрема глобалізацію економіки;
- визначити основні позитивні й негативні моменти впливу глобалізації на національну економіку країн з різним розвитком;
- проаналізувати вплив глобалізаційних процесів на економіку України.

Для вирішення поставлених завдань застосовувалися методи: наукового спостереження, аналізу, кореляційно-регресійного аналізу для побудови та опису економетричної моделі, синтезу, узагальнення, порівняння.

Методологічною основою даного дослідження стали як джерела наукових знань (навчальні посібники, підручники, монографії), так і періодичні видання, інформація Державної служби статистики України та доповіді Світового банку та

Міжнародного валютного фонду. Робота містить три розділи, вступ, висновок, додаток та список використаних джерел з 21 найменування.

Структура випускної кваліфікаційної роботи. Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇН

1.1. Тенденції розвитку процесу глобалізації на сучасному етапі функціонування світової економіки

Глобалізація - це неминуча тенденція світової економіки, суспільства та державного устрою. Ця тенденція викликала зростаючий інтерес до глобального управління. Одне з найбільш значимих обговорень у цій галузі – відносини між державами та глобальним управлінням. Було багато спроб досліджувати це питання, і аргументи можна умовно розділити на три категорії. "Конвергенція" стверджує, що держави помирають. Навпаки, Дивергенція стверджує, що заміни держави глобалізацією не відбудеться. Перебуваючи посередині, трансформація дотримується нейтральної точки зору, згідно з якою держава пристосовується до вимог глобалізації.

Глобалізація в сучасних умовах визначається декількома факторами: - інтернаціоналізацією економічного життя (взаємодією національних економік у господарській діяльності, вільним переміщенням капіталів, товарів). Процес глобалізації у більшості відбувається через ТНК, міжнародні банки та інші фінансові організації. - екологічними проблемами, що вийшли за державні кордони; - формуванням глобальної системи безпеки для боротьби з загрозою міжнародного тероризму та злочинності; - революцією у засобах комунікацій, створення всесвітньої мережі телебачення, Інтернету, доступністю повітряного транспорту для широких верств населення.

Існує проблема у визначенні моменту, з якого розпочався процес глобалізації. Так, В. І. Пантін вважає, що цей процес, що ні коли не завершується, але прагне до цього, почався ще в давнину, але уявлення про глобалізацію широко поширилися лише в ХХ столітті. Ендрю Шеротт вважає, що світова історія почалася ще в

кам'яному столітті, а Е. А. Азроянц вважає, що «історія глобальних відносин» почалася з взаємодії сусідів. Хоча зазвичай появу глобалізації пов'язують із тими чи іншими процесами у Європі. Деякі пов'язують глобалізацію та навколосвітню подорож 1519-1521 років. Існує позиція щодо того, що глобалізація має свій початок з рубежу XIX і XX століть, тому що тоді мало місце найвище піднесення міжнародної торгівлі та інвестицій. Робертсон вважає, що витoki глобалізації слід шукати в періоді з 1875 по 1925, тому що в цей період світ був поділений на часові пояси, запроваджено міжнародну лінію зміни дат, майже скрізь прийнято грегоріанський календар, створено міжнародну систему телеграфного зв'язку. Мерфі припускає, що початок глобалізації слід пов'язувати із посиленням ролі міжнародних організацій [6].

Існуючі протиріччя щодо моменту виникнення даного процесу упираються у розуміння сутності глобалізації, її причин та особливостей. Якщо під особливістю глобалізації розуміти усвідомлення того, що людство є єдністю, то початком виникнення даного процесу слід вважати XX століття. Існуючі екологічні проблеми, виснаження природних ресурсів, міжетнічні проблеми, що виливаються у світовий тероризм, а також можливість деяких країн застосувати ядерну зброю дали людям зрозуміти, що якщо вони хочуть вижити, то необхідно вчитися жити спільно. Крім усвідомлення об'єктивності даного процесу, можна також говорити і про те, що взаємодія між суб'єктами здійснювалося століттями, а результати його були настільки численні в короткостроковому періоді, тоді як в умовах глобалізації короткостроковий період характеризується численними змінами. Таким чином, швидкість, що є ознакою, що відрізняє глобалізацію від взаємодії між суб'єктами, також вказує на те, що реально глобалізація з'явилася у XX столітті.

Варто також зауважити, що термін «глобалізація» виник у XX столітті. В англійській мові термін «глобалізація» був ужитий у сучасному значенні лише у 1960. Гідденсом у 1998 році було відмічено, що слово «глобалізація» майже не використовувалося вченими. «Лише останнім часом поняття проробило таку кар'єру: раніше не зустрічалося майже ніде, а тепер зустрічається повсюдно». Терборн вказує на те, що термін «глобалізація» розроблявся в 90-х роках XX століття. Шахрай говорить про те, що термін глобалізація, що з'явився у XX столітті в середині 90-х

років, трактувався інакше, ніж зараз: під «глобалізацією» розумівся «процес міжнародного масштабу, зумовлений інвестиціями на фінансових ринках, які визначалися технічними досягненнями та дерегулюванням».

Необхідною передумовою для глобалізації у більшості регіонів стала відсутність воєнних дій чи гострої внутрішньої боротьби. Інша передумова - поширення у країнах принципів ринкової економіки. Крім того, до передумов глобалізації належать розумна податкова та грошова політика, вільне поширення інформації, захист приватної власності [4].

Основи нинішньої глобалізації було закладено Сполученими Штатами одразу після Другої світової війни. Їхня стратегія складалася з трьох елементів: забезпечення безпеки, демократизації та економічного розвитку. Були створені відповідні інститути: НАТО, програми відновлення Німеччини та Японії, ГАТТ, згодом СОТ, МВФ та Світовий банк.

Таким чином, процес глобалізації не є зовсім новим явищем, він має історичне коріння. Джеймс Розенау вже середині 1960-х років припустив, що в історичному розвитку людства відбуваються структурні зміни, що тягнуть за собою надзвичайно високий рівень взаємозалежності народів і суспільств, докорінні трансформації у міжнародних відносинах. А з кінця 1970-х років інтеграція ринків капіталів та товарів перевершила всі попередні показники і продовжується досі. При цьому новим є не існування міжнародного бізнесу, а його масштаби. Нині транснаціональні корпорації створюють основу міжнародної системи виробництва. А поява комп'ютеризованої телекомунікаційної системи стало заключним етапом, який визначив початок глобальної взаємодії на товарних, фінансових та ринках послуг у всьому світі. Ще президент Ніксон у своєму посланні до Конгресу зазначав, що нові проблеми перетинають географічні та ідеологічні кордони і торкаються всієї світової спільноти. Багато цих проблем пов'язані з природою сучасних технологій. Вони відображають стиснення земної кулі та зростаючу взаємозалежність.

У сучасних умовах відбувається формування нової моделі світу, найважливішою характеристикою якої стало посилення взаємозалежності. Історично зростання взаємозалежності відбувається кілька стадій. Стадія інтернаціоналізації

передбачає поширення національного зовні. Її прикладом є поширення у всьому світі державності, що виникла у західноєвропейській цивілізації, і витіснення нею всіх інших форм політичної організації. Стадія мон-діалізації, або «захоплення національного» зовнішнім світом, як приклад виступають наслідки промислової революції рубежу XVIII-XIX століть, цей період стає завершальним етапом інтернаціоналізації, що означає стирання відстаней та перешкод на її шляху.

Економічна глобалізація виросла з інтернаціоналізації господарського життя, але є якісно новим її шаблоном, визначальною рисою якого стає неможливість успішно розвивати національне господарство без координації зі світовою економікою. Глобалізація світової економіки є також більш широким поняттям, ніж інтеграція, оскільки економічна глобалізація зумовлює взаємозалежність навіть інтеграційно не пов'язаних безпосередньо один з одним частин світового господарства. Прогрес глобалізації став можливим багато в чому завдяки появі у світі нових, революційних у порівнянні з попереднім етапом засобів комунікації та транспорту. Насамперед це стало результатом впровадження у ділову практику електронних форм зберігання, обробки та передачі інформації, широкого поширення комп'ютерної техніки та супутньої комунікаційної інфраструктури. Принципово важливу роль відіграло безпрецедентне історія розширення можливостей величезних обсягів інформації та її обробки у надзвичайно стислі терміни, і навіть різке зниження бар'єрів, що з географічними чинниками і мовними відмінностями [2].

Глобалізація відіграє все більш важливу роль у країнах, що розвиваються. Можна бачити, що глобалізація має певні переваги, такі як економічні процеси, технологічні розробки, політичний вплив, системи охорони здоров'я, соціальні та природні фактори довкілля. Глобалізація створила нові можливості для країн, що розвиваються. Такі, як перспективна передача технологій, більш широкі можливості для доступу до ринків розвинених країн, зростання та підвищення продуктивності та рівня життя.

Глобалізація також породила нові проблеми, такі як погіршення стану довкілля, нестабільність на комерційних та фінансових ринках, посилення нерівності між країнами та всередині них [1].

Глобалізація допомагає країнам, що розвиваються, боротися з рештою світу, підвищувати їх економічне зростання, вирішуючи проблеми бідності в їхній країні. У минулому країни, що розвиваються, не мали змоги впливати на світову економіку через торговельні бар'єри.

Однак із глобалізацією Світовий банк та міжнародне керівництво заохочують країни, що розвиваються, проводити ринкові реформи та радикальні зміни за допомогою великих позик. Багато країн, що розвиваються, почали вживати заходів для відкриття своїх ринків, скасувавши тарифи та звільнивши свою економіку. Розвинені країни змогли інвестувати в країни, що розвиваються, створюючи робочі місця для людей.

Наприклад, швидке зростання в Індії та Китаї спричинило зменшення світової бідності. Зрозуміло, що глобалізація зміцнила відносини між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, та зробила кожену країну залежною від іншої країни. Країни, що розвиваються, залежать від розвинутих країн щодо потоків ресурсів і технологій, але розвинуті країни сильно залежать від країн, що розвиваються, щодо сировини, продуктів харчування та нафти, а також як ринків для промислових товарів. Однією з найважливіших переваг глобалізації є легше і швидше транспортування товарів і людей, тому вільна торгівля між країнами зросла, а це зменшило можливість війни між країнами. Крім того, зростання комунікації між окремими особами та компаніями у світі допомогло підняти вільну торгівлю між країнами, що призвело до зростання економіки.

Крім економічних і торгових переваг у країнах, що розвиваються, також можна відзначити багато недоліків, які глобалізація створила для бідних країн. Одна з причин, чому глобалізація збільшує нерівність між багатими та бідними, переваги глобалізації не є універсальними; багатші стають багатими, а бідні стають біднішими. Багато країн, що розвиваються, дійсно виграють від глобалізації, але багато хто з таких країн відстають». За останні два десятиліття Китай та Індія зростали швидше, ніж і без того багаті країни. Однак такі країни, як Африка, все ще мають найвищий рівень бідності, насправді, сільські райони Китаю, які не виходять на світові ринки, також сильно страждають від такої високої бідності. З іншого боку, розвинені країни

створюють свої компанії та галузі для країн, що розвиваються, щоб скористатися перевагами низької заробітної плати, і це спричиняє забруднення навколишнього середовища в країнах із поганим регулюванням забруднення. Крім того, створення розвинутих компаній і заводів у країнах, що розвиваються, погано впливає на економіку розвинутих країн і збільшує безробіття.

1.2. Сутність, цілі та завдання стратегії національної економіки

Розвиток сучасної світової економіки відбувається в умовах зростаючого поглиблення міжнародного поділу праці, розповсюдженні інтеграційних процесів, інтернаціоналізації національних економік, іншими словами в умовах глобалізації.

Проте ще досі існує вагомий відмінності між країнами світу, яка обумовлена неоднаковим забезпеченням факторами виробництва, геополітичним становищем, історико-економічними особливостями розвитку. З цієї причини, неможливе існування єдиної для всіх країн моделі економічного розвитку. Навіть коли уряди країн з перехідною економікою, або тих, що розвиваються, намагаються копіювати моделі розвинутих країн, дотримуватися пропозицій впливових міжнародних організацій (МВФ, Світовий банк, Світова організація торгівлі) у більшості випадків взагалі виявляється неможливим або призводить до протилежного ефекту. Саме тому кожна країна має скоординувати вимоги об'єктивного процесу глобалізації у сфері економіки з особливостями національної економіки.

Поняття «стратегія» використовується у світовій науці та практиці управління з 50-х років ХХ століття. Перші визначення основних положень стратегічного управління дали А. Чандлер, І. Ансофф, К. Ендрюс.

Стратегія – це дії направлені на визначення способів передбачення майбутнього, визначення можливих шляхів негативного впливу екзогенних факторів на країну та його уникнення, розроблення методів для досягнення вищих показників соціального та економічного рівня розвитку. Іншими словами, стратегія економічного розвитку – це комплекс рішень, які розробляються виходячи з можливостей країн і їх поточного стану, що в майбутньому може забезпечити нові ринки збуту для держави,

зміцнення валюти, удосконалення рівня життя населення, збільшення експортних потоків товарів, збільшення об'ємів власного виробництва, зменшення залежності від іноземних енергоносіїв.

Для розробки стратегії економічного розвитку необхідно провести наступний аналіз (рис.1.1):

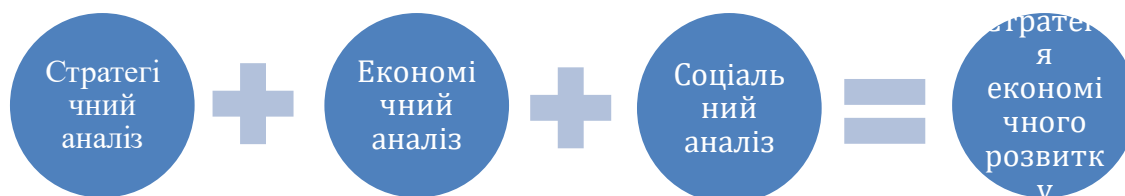

Рис. 1.1. Види аналізу для розробки стратегії економічного розвитку

Термін «національна економіка» на сьогоднішній день не має жодного тлумачення. Найчастіше його визначають як історично сформовану систему суспільного відтворення або як просторово визначену і національно специфічну організацію економічної діяльності. Загалом під нею слід розуміти складну взаємозалежну систему, що охоплює весь соціально-економічний комплекс країни. Основні ознаки національної економіки представлені малюнку 1.2.

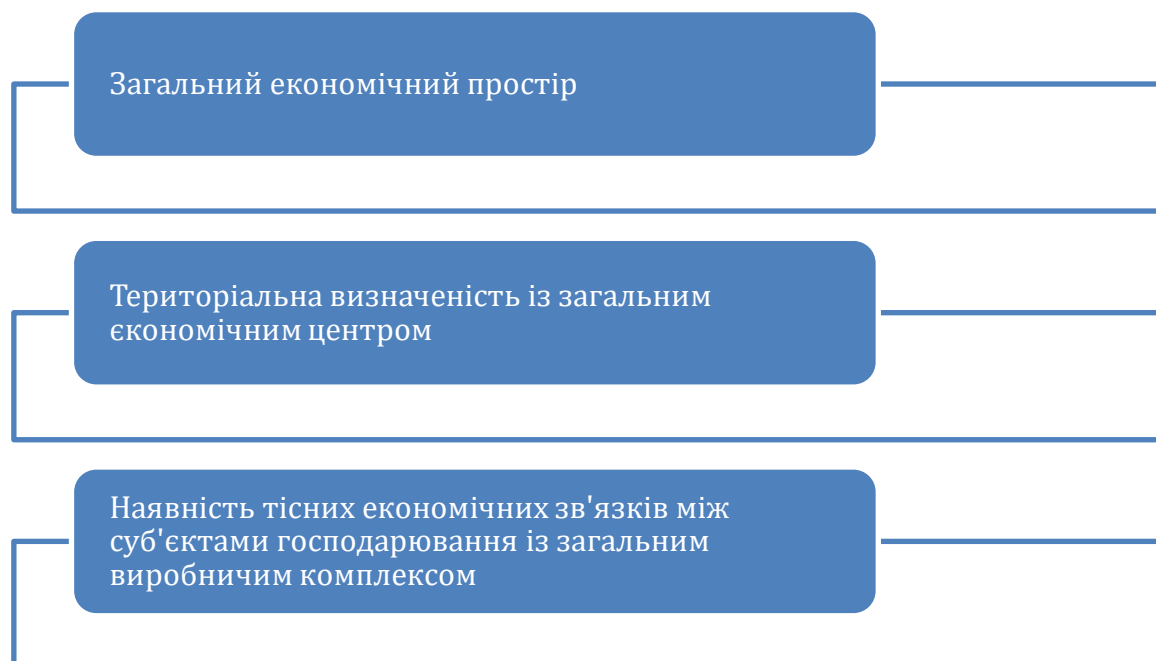

Рис.1.2 . Базові ознаки національної економіки

Основною метою національної економіки є забезпечення економічного зростання, тісно пов'язаного зі стабільністю темпів зростання національного обсягу виробництва. Досягнення цієї мети, а також забезпечення стійкості розвитку національної економічної системи забезпечується у вигляді розробки та реалізації відповідних макроекономічних стратегій.

До фундаментальних завдань стратегії національної економіки можна віднести:

- Розвиток економічного потенціалу країни;
- Зростання інноваційності національної економіки;
- Максимізація зайнятості населення;
- Забезпечення зростання обсягів національного виробництва;
- Стимування інфляції та ін.

Так чи інакше, кінцева мета макроекономічної стратегії та підцілі її нижчого порядку визначаються її типом. Розглянемо типологію стратегій національної економіки докладніше.

В даний час прийнято виділяти три базові типи макроекономічних стратегій, інакше іменованих стратегіями національної економіки. До них належать:

- Протекціоністська стратегія;
- Наступальна стратегія;
- Мобілізаційна стратегія.

Розглянемо їх сутність та зміст більш докладно. Стратегія протекціонізму спрямовано заохочення розвитку національної економіки та її захист від конкуренції із боку зовнішнього ринку. Основними інструментами реалізації такої стратегії виступають мита та квоти. Вони можуть бути спрямовані як на експорт, так і на імпорт. Сутність мит зводиться до встановлення певної плати за ввезення або вивезення певних категорій товарів. Квотування ж передбачає обмеження обсягів ввезення/вивезення чи повну заборону них.

Наступальні стратегії національної економіки (або, як їх ще прийнято називати, стратегії прориву) орієнтовані на досягнення та просування конкурентних переваг національної економікою системи, які купуються державою у процесі успішних наступальних стратегічних дій. Зазвичай, вони передбачають фінансову чи товарну

експансію. Найчастіше стратегії цього типу пов'язані зі спробами досягнення рівня економічного розвитку будь-якої країни-лідера, взятої за ідеал.

Мобілізаційна стратегія пов'язана з необхідністю державного втручання у виробничу діяльність та зовнішньоекономічні зв'язки, викликані надзвичайними обставинами. Потреба у ній, зазвичай, виникає у кризових ситуаціях. Сама ж мобілізаційна стратегія реалізується у вигляді масштабного перерозподілу ресурсів, ініційованого державою, та його концентрації у тих напрямках, які у конкретний час вважаються пріоритетними. Як такі напрями можна виділити енергетику, нанотехнології, інфраструктурне забезпечення та ін.

Крім трьох базових типів стратегій національної економіки, існують інші їх види. Зокрема, до них відносяться антикризова, конверсійна, імпортозамінна та експортно-сировинна макроекономічні стратегії.

Антикризова стратегія орієнтована на оптимізацію процесу функціонування національної економічної системи в умовах дестабілізації зовнішнього та внутрішнього середовища. Її основною метою вважається виведення національної економіки із кризи. Досягнення цієї мети здійснюється за допомогою структурної перебудови промислового виробництва, заснованої на змішаних формах власності та передових технологіях.

Конверсійна макроекономічна стратегія пов'язані з важливим зміною мілітаризаційної, військової структури суспільства. Потреба у ній виникає в епоху воєнних дій, коли цілі та завдання національної економіки визначаються потребами військово-промислового сектора.

Імпортозамінна стратегія спрямовано на забезпечення потреб внутрішнього ринку з допомогою коштів національного виробництва. Частково вона схожа на політику протекціонізму. На противагу їй експортно-сировинна стратегія націлена на розвиток національної економічної системи за рахунок постійно зростаючих доходів від сировинної торгівлі, що має низьку додану вартість, які призводять до зростання внутрішнього попиту та заробітків.

Відповідно гарвардської школи бізнесу національна економічна стратегія включає бачення бажаного майбутнього стану економіки, тимчасові рамки, протягом

яких цей стан має бути досягнутий, а також набір політик та інститутів, що впливають на мобілізацію та розподіл ресурсів та сприяють їх ефективному використанню. Як і у випадку зі стратегією фірми, бачення забезпечує основу для визначення пріоритетів для мобілізації ресурсів, а також фракцій, які мають бути розподілені за різними товарними ринками. Як і стратегія фірми, національні економічні стратегії формуються та реалізуються через інститути. Структура та культура цих інститутів значною мірою визначають спосіб реалізації стратегії, а також її потенційну ефективність.

Економічні стратегії можуть впливати на економічні показники, впливаючи на обсяг та структуру ресурсів (пропозиція), обсяг та структуру попиту та/або розподіл доходів. Оскільки уряди в усьому світі споживають від 10 до 30 відсотків валового внутрішнього продукту (ВВП) і витрачають додаткові суми як трансфертні платежі, важко уявити обставини, за яких уряди не мають важливого впливу на мобілізацію ресурсів. Визнаючи, що ця участь є неминучою, базовою стратегією може бути стратегія, в якій уряд прагне зібрати та витратити ці кошти, щоб мати мінімальний вплив на приватні рішення, чи то мобілізацію чи розподіл ресурсів. Це може означати, наприклад, що не буде жодних «цільових» податкових пільг для будь-яких галузей чи груп людей. Економічне обґрунтування цієї стратегії у тому, що ринок знає краще. З іншого боку, якщо хтось визнає, що ринки є недосконалими, економічна стратегія, ймовірно, може покращити економічні показники, просуваючи:

- більшу (або меншу) мобілізацію ресурсів,
- більш ефективний розподіл цих ресурсів між секторами економіки та між економічними суб'єктами,
- найефективніше використання ресурсів різними економічними суб'єктами.

Бачення допомагає ставити цілі, які, своєю чергою, поштовхають економічну стратегію. Бачення досягнення економічної та/або політичної рівності з іншими країнами фундаментально відрізняється від бачення досягнення максимальної купівельної спроможності споживачів сьогодні, не кажучи вже про підвищення рівності чи підвищену надійність доходів. Перше, ймовірно, виправдовує

«виключний» рівень мобілізації ресурсів та особистої відповідальності, тоді як друге, як правило, не виправдовує. Державне втручання з метою забезпечення більшої надійності доходів може включати трансферти, що сприяють споживанню, і в той же час звільняє людей від певної відповідальності за власний добробут. Таким чином, економічні стратегії засновані на різних ролях та обов'язках економічних суб'єктів, а також на різних уявленнях про мобілізацію та розподіл ресурсів.

В економічних стратегіях можуть використовуватися більш-менш прямі засоби впливу на мобілізацію та розподіл ресурсів, а також на доходи, які вони приносять. В рамках цієї економічної структури ефективність використання ресурсів, мабуть, найкраще підвищується побічно, як це давно було запропоновано Адамом Смітом та іншими шляхом забезпечення ефективної роботи ринків. Навпаки, високий рівень мобілізації ресурсів зазвичай вимагає більш прямого державного втручання, такого як «примусові» заощадження або вищі стандарти прийому вступу до університетів, що є центральним моментом для аналізу орієнтації виробників, описаного нижче. Високий рівень мобілізації ресурсів може забезпечити вищі темпи зростання, але часто оскільки здається високий рівень продуктивності праці компенсується низьким рівнем віддачі капіталу. Високе зростання, засноване принаймні частково на високій сукупній факторній продуктивності, схоже, вимагає зміщення структури економіки з поточних переваг і можливостей на переваги майбутнього, як для країн, так і для фірм. Не випадково, що високопродуктивні азіатські країни зазнали зростання за рахунок експорту, експорт очолювали виробники, і, починаючи з Японії, деякі з них, схоже, досягли чудових успіхів у переведенні свого промислового експорту на більш високий рівень у бік більш високих технологій, сектори із вищими темпами зростання.

Високий рівень мобілізації ресурсів за відсутності відповідних ринкових можливостей може швидко призвести до низької норми прибутку принаймні з точки зору національної валюти, або до відтоку капіталу. Японія, наприклад, за це десятиліття накопичила та інвестувала приблизно таку ж частину свого ВВП, як і в 1960-х, але прибутковість (принаймні в ієнах) впала приблизно з 10%.

1.3. Вплив глобалізації на вибір стратегічного напрямку економічної політики держави

Методи планування займають найважливіше місце в управлінні сучасною економікою як на рівні корпорації, так і при розробці та реалізації заходів економічної політики урядами. З одного боку, вони виконують функцію зниження невизначеності розвитку, створюють стійкі очікування щодо майбутнього керованої системи, з другого — виконують функцію механізму навчання, відбору ефективних рішень, накопичення корисного досвіду. Ці методи спочатку народилися на мікроекономічному рівні, причому стратегічне планування набуло широкого поширення в корпораціях. Таким чином, відмінність даного планування від всеосяжного [2] полягає в тому, що стратегічне планування призначене для вирішення широкомасштабних завдань та етапів розвитку економічної системи. У стратегічному плануванні найважливішою проблемою є можливість передбачення майбутнього та визначення діапазону планування. Мета такого планування полягає у необхідності здійснення ефективного управління економічними змінами. А його результатом зазвичай виступають нові продукти, технології, ринки, а також їх комбінації та організації. Існуючі класичні підходи до розробки стратегії розвитку економічної системи [1] упускають з уваги інерцію еволюційних змін, як би виводячи її із системи плану та його реалізації. Понад те, стратегічний і тактичний плани є своєрідними важелями цих змін, визначальних характер функціонування економічної системи. Саме зазначена властивість говорить про те, що планування є елемент, що еволюціонує разом із системою, а не щось впливає на неї екзогенно. Отже, можна говорити, що розробка стратегії розвитку будь-якого рівня економіки та підготовка плану повинні включати іманентні особливості еволюційного процесу даного рівня та інших, пов'язаних з ним.

Плоди глобалізації під кінець тисячоліття очевидні: це прискорений розвиток, високий рівень життя, нові творчі можливості. Однак поряд із позитивними стали виникати й побічні негативні явища. Глобальний ринок ще не керується правилами, в основі яких лежали б загальні соціальні цілі, а якщо завтра бідні підуть тим самим

шляхом, який привів сьогоднішніх багатих до добробуту, земні ресурси скоро виявляться вичерпаними. Тому наше головне завдання зробити так, щоб глобалізація стала позитивною силою для всіх жителів Землі, а не залишала позаду себе мільярди людей у крайній бідності.

Феномен глобалізації один з найважливіших економічних процесів сучасності, які вважаються невідворотними, прогресивними та відображають об'єктивні потреби різних країн. Але разом з тим, країни з найбільшим ТНК намагаються діяти у своїх інтересах.

Варто помітити, що останній час глобалізація переходить об'єктивні межі, стаючи засобом крайнього монополізму. Особливо це помітно зі сторони найсильніших ТНК, які намагаються витіснити своїх конкурентів зі світових ринків.

Великий вплив глобалізація створює на країни з перехідною економікою, оскільки вони мають недосконалість законодавчого аспекту, в них відсутня продумана стратегія, а їх економіка знаходиться у великій залежності від світових ринків [8].

У відновленні економіки, особливо у фінансовому та енергетичному секторах, допомагають іноземні інвестори, але разом з тим вони збільшують ризик виникнення «залежного капіталізму». Вищезгадана небезпека породжена великим розривом між обсягами капіталів, що вкладають ТНК та іноземні інвестори в постсоціалістичну економік країн, і власними капіталовкладеннями останніх на зарубіжні ринки, особливо з урахуванням браку капіталу в країнах з перехідною економікою для задоволення своїх потреб.

Існують суперечливі позиції серед різних дослідників та економістів з приводу аналізу меж «залежного розвитку» і тому, які стратегії необхідні країнам, щоб уникнути негативних наслідків.

Багато хто з прихильників теорії, які вважають, що капіталістичний розвиток веде до посилення «залежності», вважають соціальну революцію ефективним засобом ліквідації нерівності у світовій економічній системі. Інші теоретики залежності, відзначаючи тією чи іншою мірою стагнаційний характер іноземного капіталу та вільної торгівлі на розвиток периферії, бачать моделлю для наслідування

нові індустріальні країни у 1970—1980-ті рр. і ті заходи, яких вони вжили, як основу для розвитку:

1. Індустріалізація, побудована на імпортозаміщенні для зменшення залежності від іноземних товарів, які можуть бути виконані в самій країні.
2. Необхідність державного втручання у ринкову економіку, субсидування національної промисловості та сприяння вітчизняному бізнесу.
3. Націоналізація чи переведення контрольного пакета активів іноземних компаній у власність держави, щоб зберегти прибуток усередині країни.
4. Проведення суверенної емісійної політики, обмеження діяльності фінансових інституцій та вжиття заходів оподаткування на банківські транзакції.

На думку представників марксистської течії, що вказують на нездатність країн периферії генерувати власну динаміку технічного прогресу, боргову кризу країн третього світу в 1980—1990-х роках та перманентна залежність від інших зовнішніх факторів поставила під сумнів такий напрямок у рамках концепції «розриву залежного розвитку».

Деякі економісти вважають, що причиною боргової кризи стала нездатність периферійних країн проводити операції у власній валюті на міжнародних ринках, а також слабка конкурентоспроможність, особливо у боротьбі за інвестиції. Домогтися виходу можна лише за рахунок більшої чи меншої автономії світових центрів.

Дослідження залежності, зосереджені на міжгалузевих відносинах в економіці країни та зовнішніх ринків, розглядали позитивні взаємодії між державою, національним бізнесом та міжнародними корпораціями у процесі спільної участі та визначення ними шляхів розвитку країни у деяких динамічних секторах виробництва, як можливий договірний підхід, що визначає стратегію національного розвитку.

Висновки до розділу 1

Глобалізація економіки приносить вигоди, але має недоліки. Найбільш очевидні переваги — економічне зростання, вища продуктивність, поширення

передових технологій не лише у фінансовій сфері, а й у галузі фундаментальної та прикладної науки.

Позитивний чи негативний вектор буде змін у національній економіці під впливом глобалізації, залежить від рівня розвитку економічної системи та позиції країни у світовому господарстві. Позитивний вплив глобалізації супроводжує негативний ефект. Так, глобалізація конкуренції нерідко змушує виробників знижувати собівартість продукції, скорочуючи витрати на захист навколишнього середовища або виносити виробництво країни з менш жорсткими екологічними стандартами⁸.

Процеси глобалізації світової економіки поступово охоплюють всі сфери суспільного життя країн: виробництво (у формі транснаціональних компаній), торгівлю, включаючи фондові та інвестиційні ринки. Ці процеси визначаються трьома основними факторами:

- відхід державного регулювання на користь ринкових механізмів;
- подолання національних кордонів під час інтеграції окремих економік;
- розвиток інформаційних технологій.

У цих умовах природно змінюється і роль держави, оскільки в результаті міжнародної конкуренції істотно обмежуються (за рахунок вимушеної відкритості економіки) можливості для державного свавілля при посиленні контролю за грошовою та фіскальною політикою не лише з боку міжнародних організацій, а й з боку фінансових ринків. Глобалізація економічної діяльності є однією з головних тенденцій у розвитку сучасного світу, що не тільки надає величезний вплив на економічне життя, а й тягне за собою далекосяжні політичні (внутрішні та міжнародні), соціальні і навіть культурно-цивілізаційні наслідки. Ці наслідки все більше відчувають на собі практично всі країни і серед них, звичайно, Україна, що цілком усвідомлено, активно і цілеспрямовано рухається шляхом інтеграції у світову економіку. Тому аналіз цього всесвітнього процесу має не лише теоретичне, а й суто практичне, і до того ж надзвичайно важливе, значення для країн на шляху до розвитку, для її зовнішньоекономічної, а в більш широкому розумінні – всієї економічної політики.

Негативні аспекти глобалізації пов'язують із потенційними конфліктами, якими вона загрожує, хоча їх можна пом'якшити шляхом розвитку глобальної співпраці на основі угод політичного характеру або створення нових міжнародних інституцій.

РОЗДІЛ 2

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКОНОМІЧНИХ СТРАТЕГІЙ ОКРЕМИХ КРАЇН

2.1. Особливості сучасної економічної стратегії у провідних країнах

На сучасному етапі функціонування світової економіки глобалізація стала важливим, реальним аспектом у сучасній системі міждержавних взаємин. Вона охоплює всі галузі життя: культурну, економічну, політичну, екологічну сферу і т. д., приводячи одночасно як до позитивних, так і до негативних результатів у розвитку суспільства.

Глобалізація як зближення умов господарювання та формування єдиного світового економічного простору означає, серед іншого, перетворення ринкової моделі господарювання на універсальне глобальне явище. Незважаючи на відмінності, що зберігаються, в міру розвиненості і конкретних деталях в окремих країнах і регіонах, в цілому ринкові механізми і засновані на них моделі економіки перетворюються на одну з основних характеристик нового глобалізованого світу.

За економічною ознакою виділяються два рівні країн. Перший рівень передбачає систематизацію щодо частки промислового та аграрного секторів у загальній частині ВВП країни (промислово розвинені, аграрні, промислово аграрні, аграрно-промислові). З другого краю рівні економічного принципу структуризації міжнародної економіки виділяють її складові за ознакою економічного розвитку окремих груп країн світу. Відповідно до цього визначають такі типи країн: - економічно розвинені країни світу; - нові індустріальні країни держави, які за допомогою економічно розвинених країн інтенсивно використовують сучасні досягнення науково-технічної революції з метою стабілізації економіки та зростання національного господарства; - Країни, що розвиваються. Модернізація економіки країни в основному залежить від ефективності обраної стратегії економічного розвитку.

Рис. 2.1. Соціально-економічні типи країн

Широко визнаним і використовуваним інструментом у зарубіжній практиці управління є «visioning» – розробка видінь, довгострокових стратегій соціально-економічного розвитку. За своєю сутністю бачення – це стратегія консолідації внутрішнього потенціалу розвитку нації, завоювання кращого місця для країни у структурі світової економіки та у міжнародних процесах розвитку. У стратегічних документах зарубіжних країн чітко простежується, що бачення – це стратегія нації, яка сформульована нею через своїх лідерів. Але найголовніше — бачення має

реалізуватись нацією. Цікавим є досвід країн світу у просуванні певних у Національній стратегії ідей, пріоритетів, цілей та завдань, а також їх закріплення у свідомості людей, що стає однією з фундаментальних складових успіху практичної реалізації стратегії. Послідовно реалізована і чітко побудована комунікаційна компанія управляє ставленням цільових аудиторій та формує позитивне сприйняття стратегії. Вагомим критерієм, що визначає провідну країну, вважають обсяг виробництва ВВП душу населення. Також звертають увагу на роль країни у міжнародній торгівлі, виробничу та фінансову сфери. Так, країни ЄС, США та Японія контролюють більшість транснаціональних корпорацій, та всі транснаціональні банки, сукупний обсяг країн ринку цінних паперів досягає 93%. Досліджуючи стратегічні документи деяких країн світу, можна зробити висновок, що, незважаючи на їхню різноманітність, всі національні стратегії соціально-економічного розвитку мають певні загальні характеристики (рис.2.1).

Рис. 2.2. Загальні характеристики стратегій соціально-економічного розвитку країн світу

По-перше, це комплексність та взаємопов'язаність різних політик та програм. Національні стратегії соціально-економічного розвитку розглядають у комплексі

економічні, соціальні, політичні та інші виміри, як усередині країни, так і за її межами, забезпечуючи взаємозв'язок різних політик та програм, що працюють на загальну стратегію та єдину мету. Так, Стратегія сталого розвитку «Польща 2025» є так званою відкритою стратегією та не містить конкретних механізмів. Реалізація стратегії здійснюється через розробку та здійснення секторальних стратегій, програм та планів дій, які мають бути гармонізовані зі стратегією «Польща 2025». Стратегія є всеосяжним документом, який створив основу та визначив рамки для інших програм та планів дій.

Ці та низка інших стратегічних документів були прийняті відповідно або приведені у відповідність до стратегії «Польща–2025» і стали практичними інструментами реалізації пріоритетів та завдань стратегії сталого розвитку країни.

По-друге, це довгострокові горизонти планування, що забезпечують послідовність етапів на шляху досягнення поставлених суспільством цілей. По-третє, національна стратегія соціально-економічного розвитку тоді стає по-справжньому національною, коли результат консенсусу між усіма основними групами суспільства. Вона може бути баченням якоїсь однієї групи чи класу. Так, основними розробниками стратегії "Японія 2025" стали: Японська федерація бізнесу, Японський інститут соціальних та економічних відносин. При цьому Рада з науки організувала серію дискусій із залученням власних та зовнішніх експертів. Розробники довгострокових стратегій багатьох країн світу часто вдаються до сценарного підходу, що дозволяє розглядати майбутнє у різних варіантах. Адже воно багатоваріантне і ті виклики, і можливості, які бачить перед собою країна, можуть трансформуватися під впливом різних факторів. Наприклад, проект «Норвегія 2030» – це проект із розробки довгострокових сценаріїв розвитку, який норвезький уряд реалізував у 1998-2000 роках. Проект націлений на зміцнення потенціалу уряду у пошуку відповідей на стратегічні виклики, а також зміцнення механізмів стратегічного планування в урядових структурах.

Ліберальна модель державного регулювання економіки, що показала свою ефективність у розвитку та підйомі країн Західної Європи та Північної Америки, у країнах розвиненого світу не давала того ж результату, а часом призводила до

закріплення периферійного статусу держави, залежно від ресурсно-сировинного експорту, збільшення соціально-економічних проблем усередині держави. Протекціоністські моделі розвитку, в одних випадках допомагали внутрішньому виробнику створити необхідний конкурентно експортний потенціал і, потім, успішно виводить свою продукцію на зовнішні ринки, в інших випадках "закривали" економіку, посилюючи економічну відсталість (як правило, в країнах командно адміністративного типу економіки).). Останнім часом проблематику економічного розвитку особливо ускладнили глобалізаційні процеси. Глобалізація як стійка форма з тимчасового розвитку світового господарського середовища різко змінила склад і структуру сил усередині світового господарства. До початку періоду широкомасштабних глобалізаційних процесів, що почалися в останню чверть ХХ століття, країни, що належать до розвинених, були абсолютними економічними лідерами, "локомотивами" світової економіки, на частку яких припадала тотальна частина рівня промислового виробництва, інвестицій, торгів товарами та послугами, резервів. Розвинені країни визначали тренди розвитку світової економічної системи. Країни, що розвиваються, в доглобалізаційний період становили абсолютну меншість, як правило, служили джерелом дешевих природних ресурсів. Проте з поступовим подорожчанням та дефіцитом основних природних ресурсів (нафтова криза 1973 р.) та відповідним підвищенням собівартості вироблених у розвинених країнах товарів рівень прибутковості виробників став неухильно знижуватися. Фактично країни "розвиненого" світу увійшли в стан відчутної економічної кризи, першого настільки масштабного з часів Великої депресії. У першій половині 1970-х років. нафтова криза спричинила так звану U образну рецесію в США ("U shaped recession"). Ці події змусили розвинені країни шукати нові виробничі регіони. Розвинені країни в достатній кількості мали те, що саме не вистачало економікам, що розвиваються, для перетворення свого економічного потенціалу на реальний розвиток — широкомасштабні інвестиційні ресурси. Така стратегія до 1970 м років вже мала результат у вигляді "економічного дива" в Західній Німеччині та Японії, які за короткий період повоєнного періоду чи зміг досягти рівня життя найрозвиненіших країн (рис. 3). Галопуюча глобалізація посилила зростання значимості економік країн,

що розвиваються. Безсумнівно, країни, що розвиваються, ще не досягли рівня життя розвинених країн, але вже зараз більша частина світового виробництва ресурсів і товарів припадає на країни, що розвиваються. За оцінкою американського інвестиційного банку Morgan Stanley, в 2014 р. на країни, що розвиваються, припадає приблизно половина світового ВВП (для порівняння, раніше, в 1997—1998 рр. їх частка становила не більше 37%), а враховуючи темпи зростання економік країн, що розвиваються, це співвідношення має тенденцію до зростання. Країни, які за короткий час змогли перейти від периферійно відсталої економіки до динамічно розвивається, прийнято називати новими індустріальними країнами (НІС). Оскільки економіки досягли високих темпів економічного зростання з різницею в часі, виділяються наступні покоління НІС: - НІС першої хвилі - чотири "азіатські тигри": Гонконг, Південна Корея, Сінгапур, Тайвань; латиноамериканські - Бразилія, Аргентина, Мексика. - НІС другої хвилі - Малайзія, Таїланд, Чилі.

Ліберальна модель державного регулювання економіки, що показала свою ефективність у розвитку та підйомі країн Західної Європи та Північної Америки, у країнах розвиненого світу (приклад Чилі у 1970 х і 80 х рр., малюнок 1) не давала того ж результату, а часом призводила до закріплення периферійного статусу держави, залежно від ресурсно-сировинного експорту, збільшення соціально-економічних проблем усередині держави.

Протекціоністські моделі розвитку, в одних випадках допомагали внутрішньому виробнику створити необхідний конкурентно експортний потенціал і, потім, успішно виводить свою продукцію на зовнішні ринки, в інших випадках "закривали" економіку, посилюючи економічну відсталість (як правило, в країнах командно адміністративного типу економіки) [4]. Останнім часом проблематику економічного розвитку особливо ускладнили глобалізаційні процеси. Глобалізація як стійка форма з тимчасового розвитку світового господарського середовища різко змінила склад і структуру сил усередині світового господарства. До початку періоду широкомасштабних глобалізаційних процесів, що почалися в останню чверть ХХ століття, країни, що належать до розвинених, були абсолютними економічними лідерами, "локомотивами" світової економіки, на частку яких припадала тотальна

частина рівня промислового виробництва, інвестицій, торгів товарами та послугами, резервів. Розвинені країни визначали тренди розвитку світової економічної системи. Країни, що розвиваються, в доглобалізаційний період становили абсолютну меншість, як правило, служили джерелом дешевих природних ресурсів. Проте з поступовим подорожчанням та дефіцитом основних природних ресурсів (нафтова криза 1973 р.) та відповідним підвищенням собівартості вироблених у розвинених країнах товарів рівень прибутковості виробників став неухильно знижуватися.

Фактично країни "розвиненого" світу увійшли в стан відчутної економічної кризи, першого настільки масштабного з часів Великої депресії. У першій половині 1970-х років нафтова криза спричинила так звану U образну рецесію в США ("U shaped recession"), представлену на малюнку.

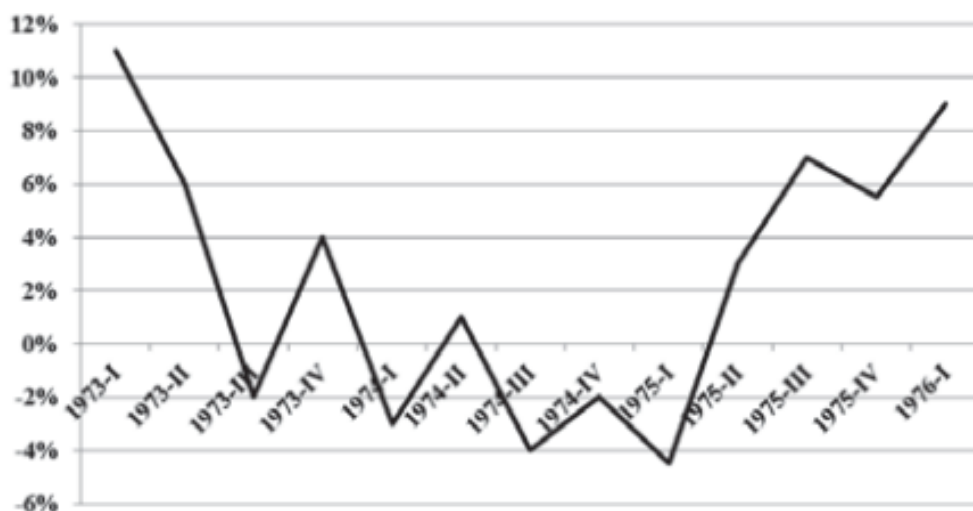

Рис. 2.3. Темпи росту ВВП США в 1970-х роках

Ці події змусили розвинені країни шукати нові виробничі регіони. Розвинені країни в достатній кількості мали те, що саме не вистачало економікам, що розвиваються, для перетворення свого економічного потенціалу на реальний розвиток — широкомасштабні інвестиційні ресурси. Така стратегія до 1970 м років вже мала результат у вигляді "економічного дива" в Західній Німеччині та Японії, які за короткий період повоєнного періоду чи зміг досягти рівня життя найрозвиненіших країн (рис.).

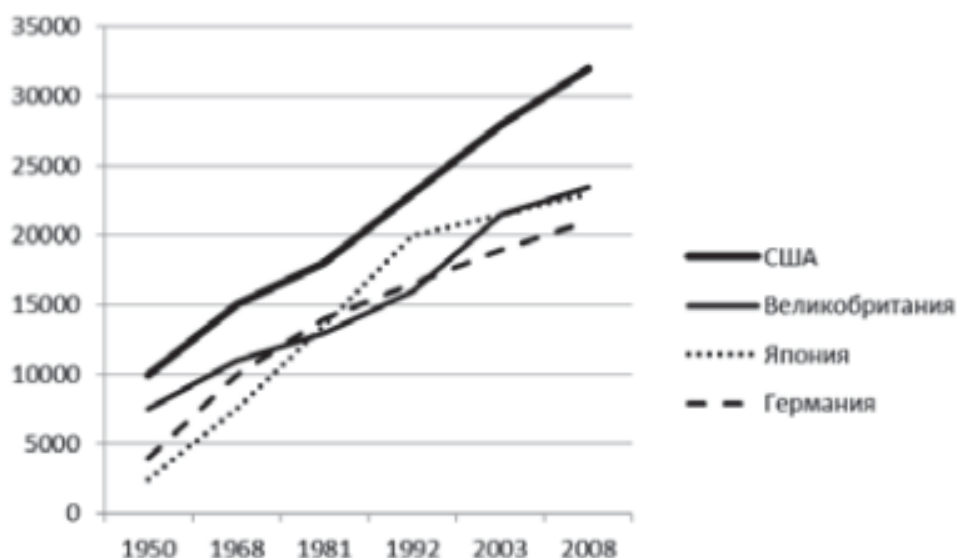

Рис. 2.4. ВВП на душу населення країн с 1950 по 2008 рр., дол. США 1990 р.

Галопуюча глобалізація посилила зростання значимості економік країн, що розвиваються. Безсумнівно, країни, що розвиваються, ще не досягли рівня життя розвинених країн, але вже зараз більша частина світового виробництва ресурсів і товарів припадає на країни, що розвиваються. За оцінкою американського інвестиційного банку Morgan Stanley, в 2014 р. на країни, що розвиваються, припадає приблизно половина світового ВВП (для порівняння, раніше, в 1997—1998 рр. їх частка становила не більше 37%), а враховуючи темпи зростання економік країн, що розвиваються, це співвідношення має тенденцію до зростання. Країни, які за короткий час змогли перейти від периферійно відсталої економіки до динамічно розвивається, прийнято називати новими індустріальними країнами (НІС).

Оскільки економіки досягли високих темпів економічного зростання з різницею в часі, виділяються наступні покоління НІС:

- НІС першої хвилі - чотири "азіатські тигри": Гонконг, Південна Корея, Сінгапур, Тайвань; латиноамериканські - Бразилія, Аргентина, Мексика.

- НІС другої хвилі - Малайзія, Таїланд, Чилі.

- НІС третьої хвилі - Індонезія, Туреччина. - НІС четвертої хвилі - Філіппіни, Іран. Першими на шлях широкої модернізації стали азіатські країни. Вони ж досягли на сьогоднішній день найвищих результатів. Рівень життя і показники ВВП душу населення у яких досягли і навіть перевищують показники країн Західної Європи.

Наприклад, в 2014 році ВВП на душу населення Сінгапуру становив за даними МВФ 82762 дол. США на людину (3-є місце у світі), Південної Кореї - 35277 дол. США на людину (порівнянний з рівнем Італії в 35468 дол.). Середні темпи зростання ВВП країн "азіатських тигрів" з 1970-х до Азіатської фінансової кризи кінця 1990-х років становили від 8 до 14% на рік. Сінгапур і Гонконг - найбільш високорозвинені азіатські НДС є містами державами (Гонконг з 1997 р. входить до складу КНР на правах широкої автономії) із відносно невеликою кількістю населення (не перевищує 10 млн осіб). Основний упор у них було зроблено на модернізацію інфраструктури та створення сприятливого інвестиційного клімату. Податкове та фінансове законодавство дозволяє їм займати найвищі місця в рейтингу економічної свободи, роблячи їх таким чином привабливими для інвесторів, перетворюючи на великі фінансові центри. Основне джерело доходів – сектор фінансових послуг, інноваційні технології, будівництво. Будучи найбільшими світовими центрами морської торгівлі і володіючи найбільш завантаженими портами, вони мають високу частку в загальносвітових експортно-імпортних операціях. У свою чергу, Південна Корея має більшу чисельність населення (51,413 млн осіб у 2015 р.) та площу території, ніж Сінгапур або Гонконг. Після спустошливої війни 1950-1953 років. на Корейському півострові країна економічно ставилася до вкрай слаборозвинених. Валовий національний продукт за ПКС на душу населення в країні виріс зі 100 дол. США в 1963 р. до більш ніж 35000 дол. США в 2014 р. Переважно аграрна країна з нестабільною політичною ситуацією, у 1960—70-х рр. наголосила на масове виробництво продукції легкої промисловості та товарів широкого народного споживання. У 1980-х роках було обрано стратегію переходу до широкого виробництва продукції важкої машинобудування та інноваційної продукції з високою доданою вартістю: автомобілебудування, кораблебудування, промислове обладнання, електроніка. На тимчасовому етапі в Південній Кореї, як і в розвинених країнах, найбільший обсяг ВВП припадає на сферу послуг (69,4%), промисловість – 24,2%, сільське господарство – 6,4% (дані за 2011 р.). 14]. Причинами таких серйозних успіхів у економічному зростанні є:

- наявність великої кількості дешевої робочої сили (за останнє десятиліття, у зв'язку з досягненням рівня високорозвиненої економіки, вартість робочої сили різко зросла, проте умови, що надаються трудовим законодавством, залишаються досить жорсткими);

- Перманентний потік інвестицій у виробничу сферу (табл. 1);

- підтримка позитивного рівня торговельного балансу (+85,1 млрд дол. США у 2014 р.) та перевищення доходної частини бюджету над видатковою (+8,9 млрд дол. США у 2013 р.);

- відносно низький рівень зовнішнього боргу (33,7% від ВВП);

- привабливе законодавство для бізнесу;

- висока конкурентоспроможність корейських товарів на зовнішніх ринках (стратегія виробництва високотехнологічних товарів з високою доданою вартістю за цінами нижчими, ніж європейські та японські аналоги, тобто агресивна цінова політика з метою різкого охоплення широкої частки ринку);

- створення та посилення вітчизняних ТНК за західною моделлю ведення бізнесу (південнокорейські ТНК, звані Чеболь, (наприклад, такі як Samsung Group або Hyundai Motor Company) завоювали істотні частки на світових ринках електроніки та автомобілебудування відповідно, безпосередньо конкурують з аналогічними ТНК із ЄС, США та Японії, становлять близько 50% від обсягу всієї промислової частини економіки країни);

- високий ступінь держрегулювання економіки (уряд Південної Кореї з 1962 по 1996 рр. проводив політику подібно до командно-адміністративних систем — використання п'ятирічних планів розвитку національної економіки, потім через високий рівень розвитку від такої практики відмовилися).

Таким чином, нові азіатські індустріальні країни, що подолали шлях від периферійних, слаборозвинених економік до сучасних розвинених ринкових держав, обрали ефективну стратегію, яку можна представити на малюнку 2.5.

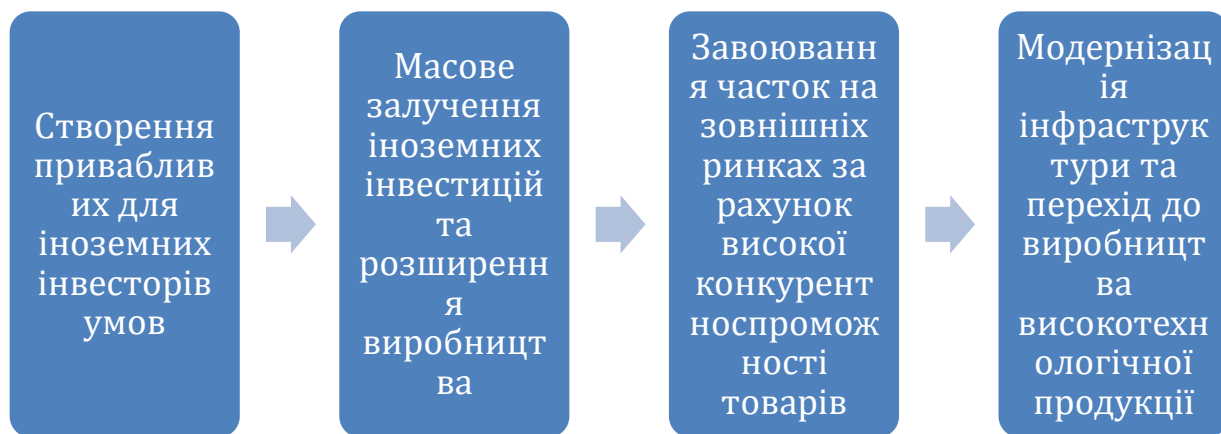

Рис. 2.5. Стратегії розвитку слаборозвинених країн

Основні економічні проблеми провідних країн:

1. Структурно-технологічна проблема. Ця проблема виникла внаслідок переходу найбільш розвинених країн до постіндустріального етапу розвитку, що передбачає акцентування уваги на високих технологіях. Істотна технологічна перевага попереджає виникнення нових країн-конкурентів на світовому ринку. З цієї причини розробка нових технологій є ключовим пріоритетом світових лідерів. Наприклад, США вкладає близько 7,2% ВВП в інформаційну сферу. Така ситуація спостерігається у більшості розвинених країн. Це характеризує перехід до постіндустріального етапу в економічному розвитку з властивим йому перевагою інформаційного сектора та сфери послуг.

Однак така модель отримання конкурентних переваг має і негативні наслідки [12]:

- додатковий прибуток інвестується в основному в ту галузь, завдяки якій він був отриманий, що призводить до зростання одних галузей за рахунок інших;
- стійкий надприбуток може призвести до спроб держави використати такі кошти на користь суспільства за допомогою податків. Однак для збереження конкурентних переваг кошти мають вкладатись у подальший розвиток технологій. У той самий час «м'яке» оподаткування великих корпорацій вважається соціально неприйнятним;

- спеціалізація на виробництві вузького кола товарів, з відчутною технологічною перевагою. Але якщо зміниться структура попиту на продукцію ключових галузей або відбудеться його зменшення це зробить економіку уразливою.

Саме тому з кінця. ХХ ст. провідні країни здійснюють структурну трансформацію економіки, з метою ефективного пристосування промисловості, транспорту та інших галузей народного господарства до нових реалій.

2. Ресурсно-енергетична проблема. Природні ресурси розміщуються вкрай нерівномірно на поверхні земної кулі в результаті неоднорідності геологічної будови земної поверхні (обумовлює природні відмінності в обсягах корисних копалин, що є на території різних країн) та розробки наявних ресурсів у різних країн неодноразово та з різною інтенсивністю. Відповідно, «старі промислові країни» значною мірою вичерпали корисні копалини на своїй території, тоді як країни, що розвиваються, ще в основному не мали можливості не тільки добувати копалини у великих обсягах, а й здійснювати геологічну розвідку. Це формує комплекс техногенних причин диференціації міжнародного поділу ресурсів.

У 70-х роках. ХХ ст. окремі нафтовидобувні країни, які об'єдналися в Організацію країн-виробників нафти (ОПЕК) та провели часткову або повну націоналізацію своєї нафтової промисловості, уклали між собою картельну угоду з метою компенсації втрат, спричинених нестійкістю світової валютно-фінансової системи та девальвації долара. Зростання цін набуло характеру енергетичної кризи у жовтні 1973 р., після початку арабо-ізраїльської війни, коли країни ОПЕК, в основному арабські, наклали ембарго на постачання нафти в західні країни, які підтримували Ізраїль. Тоді вперше було усвідомлено вразливість західних країн та важливість нафти як засобу міжнародної політики.

Ситуацію в країнах Заходу, особливо в США, загострили радикальні економічні заходи, вжиті адміністрацією Г. Ніксона, — перехід до прямого державного регулювання на енергоносії, заморожування цін та заробітної плати. Тоді ж уперше було сформульовано основні цілі енергетичної політики країн Заходу: зниження нафтової залежності економіки, заміна нафти іншими енергоносіями, розвиток енергозберігаючих технологій.

3. Екологічна проблема безпосередньо пов'язана з першими двома проблемами та є їх логічним продовженням. Вона має принаймні два аспекти:

1) Внаслідок збільшення екологічного навантаження на території країн виникає загроза життю та здоров'ю населення розвинених країн;

2) Погіршення стану довкілля через економічну діяльність менш розвинених країн. Перший аспект сьогодні сприймається гостріше населенням розвинених країн, оскільки, по-перше, кількість шкідливих викидів у розрахунку на душу населення в розвинених країнах у десятки разів більша, ніж у країнах, що розвиваються, а, по-друге, більшість викидів має локальний вплив. Крім того, досить високий середній рівень споживання у провідних країнах світу зумовлює зміну в структурі потреб населення, зміщуючи акцент із задоволенням найнагальніших потреб на потреби вищого рівня, до яких, зокрема, можна віднести і турботу про стан довкілля та долю майбутніх поколінь.

4. Соціально-політична проблема. Всі без винятку розвинені країни є демократичними в сучасному сенсі, що в цілому створює умови для більш повної реалізації приватної підприємницької ініціативи, розкриття внутрішніх якостей особистості, в т. ч. і в економічному житті. Такий тип побудови суспільства склався історично та передбачає узгодження особистих та суспільних інтересів. Вирішуючи зазначені вище проблеми структурно-технологічного, соціально-економічного та міждержавного характеру, провідні країни враховують загальні економічні принципи. Базова проблема економіки (обмеженість економічних ресурсів і натомість безмежності потреб) знаходить свій відбиток й у економічній політиці флагманів світової економіки.

Сьогодні досить серйозний аналітичний досвід соціально-економічного розвитку регіонів накопичений там. Так, США однією з поширених форм оцінки соціально-економічного становища штатів і міст є щорічна розробка статистичних карт. Також поширення набув метод аналізу місцевої економіки через порівняння конкурентних переваг. Використовуючи такі методи оцінки та аналізу, у США визначаються заходи щодо реалізації регіональної політики та обсяги необхідних для цього ресурсів.

Досвід ЄС у галузі регіонального розвитку дуже повчальний своєю послідовністю та динамізмом. Основою проведення регіональної політики у ЄС стала багаторівнева система регіонів. Використовуючи Номенклатуру територіальних одиниць (NUTS) для статистичного обліку та аналізу рівня соціально-економічного розвитку регіону, визначаються пріоритети розвитку, цілі та завдання, заходи регіональної політики та розподілу ресурсів. Також широке поширення та законодавче закріплення у багатьох європейських країнах та США набула методика оцінки регулюючого впливу проектів, програм та нормативноправових актів. Суть методики полягає в аналізі короткострокових та довгострокових впливів на суспільні процеси, соціально-економічні зміни, очікувані на конкретній території при прийнятті нормативно-правового акту або програми соціально-економічного розвитку за допомогою методів якісної та кількісної оцінки впливу, що дозволяє своєчасно оцінити ефективність та результативність заходів щодо реалізації цілей та завдань Національної стратегії соціально-економічного розвитку. У країнах простежується узгодження стратегічних планів різних суб'єктів та ієрархічних рівнів: центральних, регіональних і муніципальних; національних та міжнародних; державних та корпоративних і т. п. Багатомірне узгодження інтересів має здійснюватися як при розробці стратегії соціально-економічного розвитку країни, так і при її виконанні. Так стратегія «Європа 2030» представляє бачення, цілі та напрямки успішної цифрової трансформації Європи до 2030 року. Це також має вирішальне значення для досягнення переходу до кліматично нейтральної, замкнутої та сталої економіки. Амбіції ЄС - бути цифровим суверенним у відкритому та взаємопов'язаному світі та проводити цифрову політику, яка дає людям та бізнесу можливість досягти орієнтованого на людину, стійкого та більш процвітаючого цифрового майбутнього. Це включає усунення вразливостей та залежностей, а також прискорення інвестицій. Комісія Європейського Союзу пропонує цифровий компас для здійснення цифрових амбіцій ЄС на 2030 рік у чотирьох напрямках:

1) Громадяни, які мають цифрові навички, і висококваліфіковані фахівці в галузі цифрових технологій. До 2030 року принаймні 80% усіх дорослих повинні мати

базові цифрові навички, і в ЄС має бути 20 мільйонів найнятих фахівців у галузі ІКТ, тоді як більшість робочих місць повинні зайняти жінки.

2) Безпечна, продуктивна та стійка цифрова інфраструктура. До 2030 року всі домогосподарства в ЄС повинні мати гігабітний зв'язок, а всі населені райони мають бути охоплені 5G; виробництво передових та стійких напівпровідників у Європі має становити 20% світового виробництва; 10 000 кліматично нейтральних високонадійних периферійних вузлів мають бути розгорнуті до ЄС; і в Європі має бути свій перший квантовий комп'ютер;

3) Цифрова трансформація бізнесу. До 2030 року три з чотирьох компаній повинні використовувати послуги хмарних обчислень, великі дані та штучний інтелект; більше 90% МСП мають досягти хоча б базового рівня цифрової інтенсивності; а кількість єдинорогів у ЄС має подвоїтись;

4) Цифровізація держпослуг. До 2030 року всі ключові державні послуги мають бути доступні онлайн; всі громадяни матимуть доступ до своїх електронних медичних карток; та 80% громадян мають використовувати рішення eID.

Щоб краще заповнити прогалини у критичних можливостях ЄС, Комісія сприятиме швидкому запуску багатосторонніх проєктів, об'єднуючи інвестиції з бюджету ЄС, держав-членів та промисловості, спираючись на Фонд відновлення та стійкості та інше фінансування ЄС. У своїх планах відновлення та стійкості держави-члени зобов'язуються присвятити щонайменше 20% цифровим пріоритетам. Можливі багатокраїнні проєкти включають загальноєвропейську взаємопов'язану інфраструктуру обробки даних; розробка та впровадження нового покоління довірених процесорів з низьким енергоспоживанням; чи пов'язаних державних адміністрацій.

Шлях до цифрового десятиліття - це пропозиція Комісії створити структуру управління, яка забезпечить досягнення Європою цілей цифрового десятиліття до 2030 року. Ця структура управління буде заснована на щорічному механізмі співпраці за участю Комісії та держав-членів. Комісія спочатку розробить прогнозовані траєкторії ЄС для кожної мети разом із країнами-членами, які, у свою чергу, запропонують національні стратегічні дорожні карти для їхнього досягнення.

Механізм співпраці включатиме:

- структуровану, прозору та загальну систему моніторингу, засновану на Індексі цифрової економіки та суспільства (DESI) для вимірювання прогресу у досягненні кожної з цілей 2030 року

- щорічний «Звіт про стан цифрового десятиліття», в якому Комісія оцінює прогрес та надає рекомендації щодо дій

- Стратегічні дорожні карти на багаторічне десятиліття цифрових технологій, в яких держави-члени викладають прийняті або плановані політики та заходи на підтримку цілей 2030

- Структурована структура для обговорення та вирішення областей недостатнього прогресу через спільні зобов'язання між Комісією та держави-члени;

- Механізм підтримки реалізації багатокраїнових проектів.

Для досягнення цифрових цілей та завдань Європейська комісія прискорюватиме та сприятиме запуску багатокраїнових проектів, великомасштабних проектів, які жодна держава-член не може розробити самостійно.

Ці проекти можуть:

- об'єднати інвестиції з бюджету ЄС, у тому числі з Фонду відновлення та стійкості, від держав-членів та приватного сектору;

- усунути прогалини у виявлених критичних можливостях ЄС;

- підтримувати взаємопов'язаний, функціонально сумісний та безпечний єдиний цифровий ринок.

Комісія визначила початковий перелік багатокраїнових проектів. Цей список включає області для інвестицій, такі як інфраструктура даних, малопотужні процесори, зв'язок 5G, високопродуктивні обчислення, безпечний квантовий зв'язок, державне управління, блокчейн, центри цифрових інновацій та цифрові навички.

Частка Фонду відновлення та стійкості, яку кожна країна ЄС має виділити на перехід до цифрових технологій становить 20%.

ЄС просуватиме свій цифровий порядок денний, орієнтований на людину, на світовій арені і сприятиме узгодженню або зближенню з нормами та стандартами ЄС.

Він також забезпечить безпеку та відмовостійкість своїх цифрових ланцюжків поставок та надасть глобальні рішення. Це буде досягнуто:

- створення інструментарію, що об'єднує співпрацю в галузі регулювання, вирішення питань нарощування потенціалу та навичок, інвестиції у міжнародне співробітництво та дослідницькі партнерства;
- розробка пакетів цифрової економіки, що фінансуються за рахунок ініціатив, що об'єднують ЄС, держави-члени, приватні компанії, партнерів-одномумців та міжнародні фінансові інститути;
- поєднання внутрішніх інвестицій ЄС та інструментів зовнішньої співпраці;
- інвестування у покращення зв'язку з партнерами з ЄС, наприклад, через можливий Фонд цифрового зв'язку.

Інший довгостроковий бюджет ЄС у поєднанні з NextGenerationEU (NGEU), тимчасовим інструментом, призначеним для прискорення відновлення, стане найбільшим пакетом стимулів, які коли-небудь фінансувалися в Європі. Загалом 2,018 трильйона євро допоможуть відновити Європу після COVID-19. Це буде більш зелена, більш цифрова та стійкіша Європа.

Новий довгостроковий бюджет розширить механізми гнучкості, щоб забезпечити його здатність задовольняти непередбачені потреби. Цей бюджет підходить не лише для сьогоднішніх реалій, а й для майбутніх невизначеностей.

Понад 50% суми піде на модернізацію, наприклад, за рахунок:

Рис. 2.6. Шляхи модернізації економіки країн ЄС

Довгостроковий бюджет ЄС і надалі фінансуватиметься за рахунок відомих джерел доходів бюджету ЄС:

- МИТО
- внески держав-членів на основі податку на додану вартість (ПДВ)
- внески на основі валового національного доходу (ВНД)

Крім того, з 1 січня 2021 року в якості джерела доходів бюджету ЄС введено новий національний внесок на основі неперероблених відходів пластикової упаковки.

2.2. Економічна стратегія окремих країн, що розвиваються

В соціально-економічному розвитку країнам третього світу притаманна тенденція посилення економічної ролі держави. На формування такого перебігу дії впливає сучасна загальносвітова практика, в якій національні стратегії та довгострокові цілі розвитку розробляються правлячими силами. Крім цього, для країн, що розвиваються, притаманні: прагнення подолати глибоку відсталість, залежність у системі світового господарства, а також застарілі соціальні структури. Головною мобілізуючою силою цілеспрямованого розвитку економіки цих країн виступає держава.

До «Третього світу» входять група країн Азії, Латинської Америки, Африки та Океанії, які в минулому були колоніальною і напівколоніальною периферією розвинених капіталістичних країн. Створення стратегій економічного розвитку у досліджуваних країнами здійснюється в непростих умовах. Більшість з них перебувають в аграрній стадії економічного розвитку; у структурі промисловості у більшості цих країн переважають легка та гірська, нові галузі або відсутні, або недостатньо розвинені; середній показник ВВП на душу населення майже вдсятеро поступається показнику розвинених країн; їхня економіка перебуває під сильним тиском ТНК і залежить від ринків розвинутих країн.

В деяких країнах, що розвиваються поступово почалося проведення структурних реформ. Це можна побачити на прикладі переходу від видобувних виробництв до трудомістких та наукомістких у нових індустріальних країнах.

У швидких темпах розвивалася інженерна та соціальна інфраструктури, сфера послуг, банківська справа, туризм, страхування, зв'язок. Крім цього проводиться жорстка фінансова політика, боротьба з тіншовим капіталом та корупцією, політика зниження рівня інфляції.

Одним із можливих стратегічних напрямів економічної політики країн, що розвиваються, є переорієнтація виробництва на експорторієнтованні, замість імпортозамінні. Більшість нових індустріальних країн вже перейшли до неоліберальної політики. Широко неоліберальна модель застосовується у країнах Латинської Америки. Вона була розроблена Економічною комісією ООН для Латинської Америки та Карибського басейну (ЕКЛАК), та мала назву «периферійна економіка». Під нею передбачалися структурні перетворення щодо формування імпортозамінної індустріалізації. Відповідно до цієї моделі головну роль в її реалізації повинна була зіграти держава, за допомогою методів макроекономічної політики. Імпортозаміщення дало можливість у Латинській Америці розвинути нові виробництва та підтримати доволі високі темпи економічного зростання.

У 90-х роках було запропоновано нову модель – «Вашингтонський консенсус». Ця модель була підтримана МВФ і запропонована країнам із перехідною економікою. Можна виділити основні положення «Вашингтонського консенсусу»:

- бюджетна дисципліна;
- переорієнтація державних витрат із політичної до економічної сфери;
- податкова реформа, за якої відбувалося зниження податкових ставок;
- фінансова лібералізація (відмова від пільгових умов фінансування та кредитування); • лібералізація торгівлі (зниження митних тарифів до 10%); • усунення перешкод для залучення прямих іноземних інвестицій;
- приватизація державних підприємств;
- дерегулювання економіки.

Позитивними наслідками моделі можна назвати залучення іноземних інвестицій, зростання темпів зовнішньої торгівлі. Проте використання моделі мало також негативні наслідки – фінансова та валютна нестабільність, що обернулася низкою криз, зокрема, в Аргентині, у Південно-Східній Азії.

У виборі та реалізації економічних стратегій країн, що розвиваються, є суттєві розбіжності по групах нових індустріальних країн (НІС) і найменш розвинених країн. Розглянемо приклад присутності стратегії розвитку та напрями розвитку економіки загалом з прикладу Єгипту. Єгипет є одним із представників країн «третього світу», але водночас є найрозвиненішою країною Північної Африки. Особливості розвитку культури та економіки Єгипту багато в чому пояснюють причини виникнення глобальних проблем у соціальній, культурній та демографічній сфері, які не можна залишати без належної уваги. На першому місці стоїть проблема соціально-економічної відсталості, запозичена з колоніального минулого.

ВВП Єгипту у 2020 р. 363,1 млрд. дол. США. Його приріст склав 20% (у 2019 р. - 21%). При цьому останній великий приріст спостерігався у 2012 році – на 18%. У 2013-2016 рр. єгипетська економіка зростала на 1—8 % щорічно.

У 2017 році ВВП Єгипту впало на 29%.

У 2019/2020 році обробна промисловість була сектором, який зробив найбільший внесок у ВВП Єгипту, при цьому до 16,1% ВВП було вироблено в цьому секторі. Крім того, за ними слідували оптова та роздрібна торгівля, а також сільське господарство, лісове господарство та рибальство, частка яких у ВВП склала 13,6% та

11,3%, відповідно. З іншого боку, сектор водних ресурсів та інформації мав найменшу частку у ВВП країни.

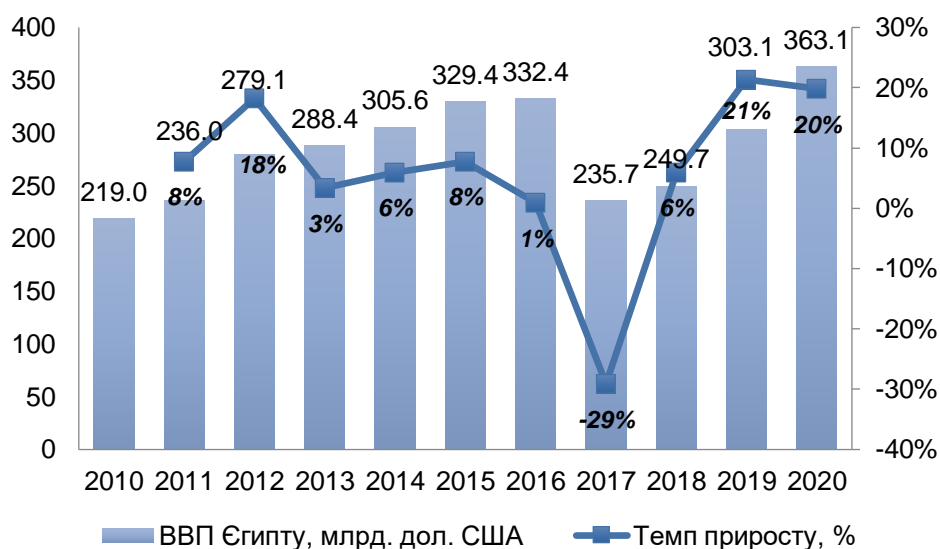

Рис. 2.7. ВВП Єгипту у 2010-2020 рр. [20]

Загалом єгипетська економіка характеризується неефективністю та серйозними системними проблемами. Однією з них є сильне соціальне розшарування суспільства. За даними єгипетського статистичного агентства CAPMAS, на квітень 2017 р. близько 32,5% населення Єгипту живуть за межею бідності.

Поряд із бідністю широких верств населення великий розрив у доходах між громадянами викликає соціальну напруженість. Однією з ключових економічних проблем Єгипту є низька продуктивність праці, яка є перешкодою для економічного розвитку країни, знижує конкурентоспроможність єгипетського експорту і не дозволяє ефективно вирішувати проблему дефіциту зовнішньої торгівлі та зовнішньої заборгованості. Низька продуктивність праці та низький рівень оплати праці не дозволяють Єгипту вирішити головну проблему — проблему бідності населення. Світовий банк у своїй доповіді, присвяченій економіці Єгипту та її перспективам, вказав на виняткову важливість фактора підвищення продуктивності праці для подальшого розвитку єгипетської економіки. У той самий час підвищення продуктивності праці неминуче позначиться лише на рівні безробіття країни.

У країні у 2019 році налічувалося понад 28,3 млн. чол. економічно активного населення.

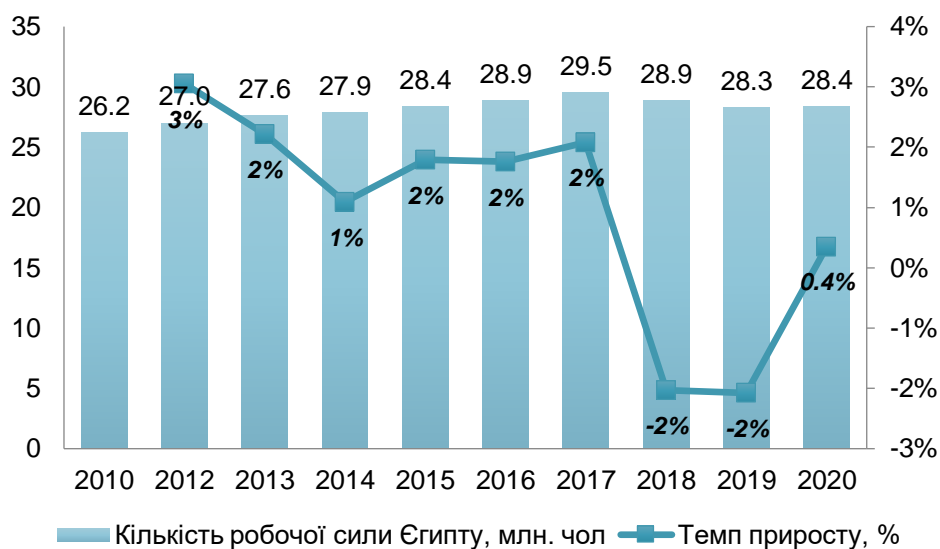

Рис. 2.8. Робоча сила Єгипту, млн. чол., % [20]

Кількість безробітних демонструє тенденцію до зниження. Крім цього найменші показники за останні 10 років у 2019-2020 роках на рівні 2,2 млн. чол.

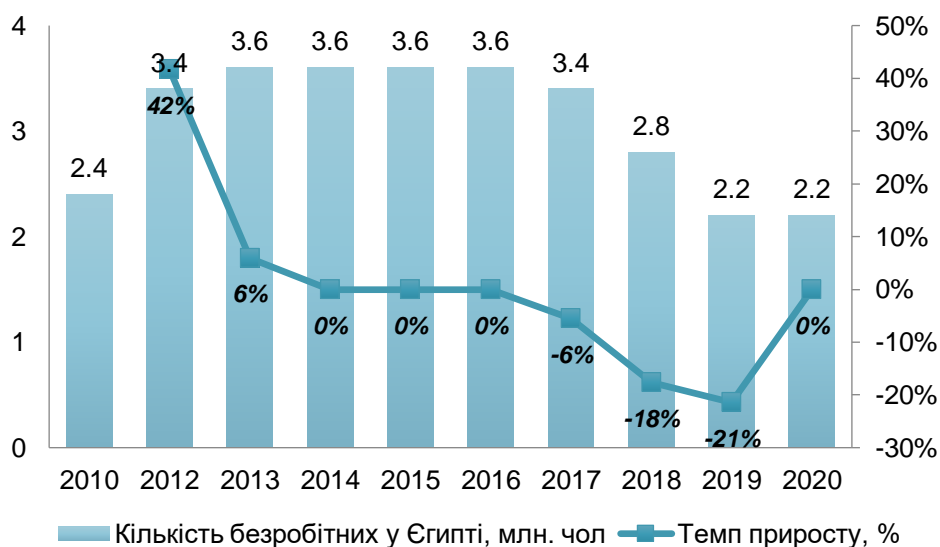

Рис. 2.9. Кількість безробітних у Єгипті, млн. чол., % [20]

Найвищий рівень безробіття, а саме відношення числа безробітних до робочої сили (сума зайнятих і безробітних) за останні 10 років був у 2013 році – 13,0%.

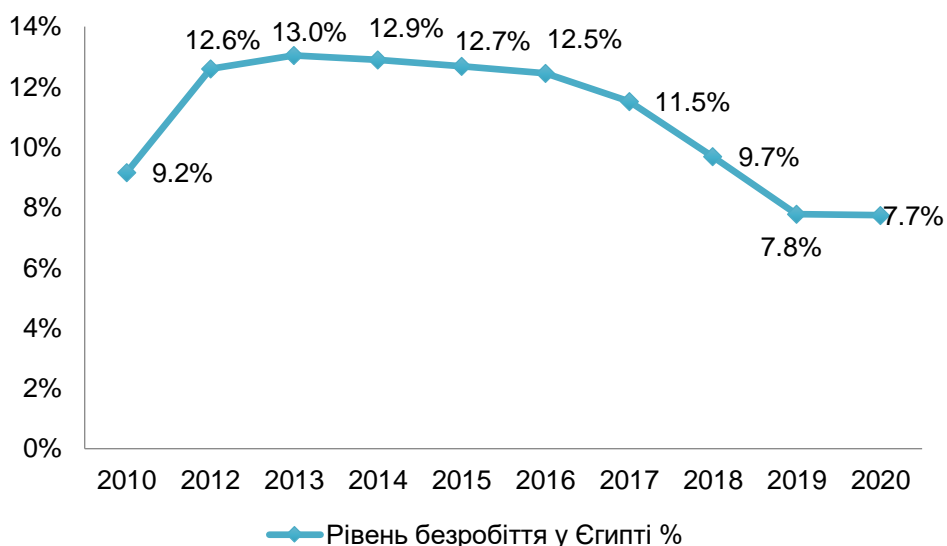

Рис. 2.10. Рівень безробітних у Єгипті, % [20]

Щороку на ринок праці приходять близько мільйона нових претендентів, а робочих місць створюється значно менше.

Серйозною проблемою Єгипту є його перенаселеність. Населення Єгипту становить 102,3 млн. чоловік з середнім щорічним приростом населення 2 млн. Чинник перенаселеності загрожує економічному прогресу та соціальному розвитку Єгипту.

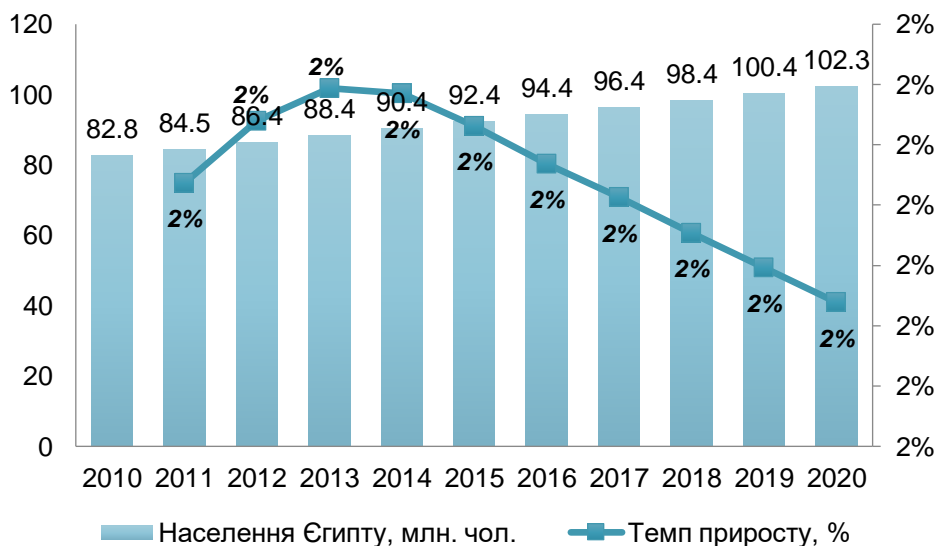

Рис. 2.11. Населення Єгипту, млн. чол., % [20]

З перенаселеністю країни тісно пов'язана проблема забезпечення населення Єгипту водою та продовольством. Із загальної території 1 млн. кв. км лише близько 4 % нині використовується потреб сільського господарства. У сільському господарстві

зайнята одна третина економічно активного населення, а експорт сільгосппродуктів становить лише 20% товарного експорту Єгипту.

Однак Єгипет продовжує залишатись нетто-імпортером продовольства. Так понад 50% споживаної країни пшениці ввозиться з-за кордону. Єгипет є також великим імпортером м'яса та інших видів продовольства.

Золотовалютні резерви (ЗВР) в 2020 році зменшилися з 44,57 млрд. дол. США до 38,97 млрд. дол. США, тобто на 13%. При цьому у 2015 р. ЗВР становили 15,86 млрд. дол. США, що показує зростання вдвічі на протязі 5 років.

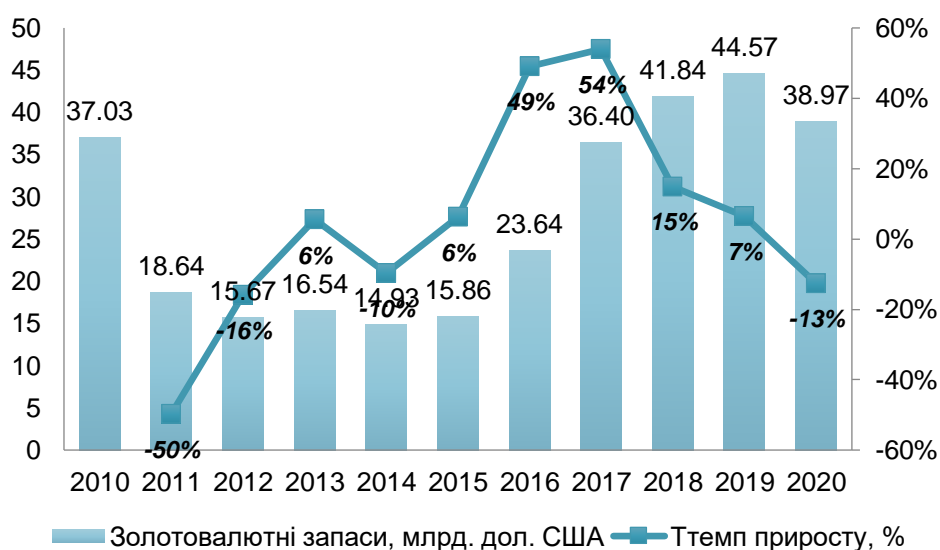

Рис. 2.12. Золотовалютні запаси, млрд. дол. США, % [20]

Доходи від іноземного туризму у 2015 р. становили лише 5,9 млрд. дол. США, (у 2014 р. — 10,5 млрд. дол. США, у 2010 р. — 12,5 млрд. дол. США). Збільшення переказів від єгипетських робітників з-за кордону до 18,7 млрд. дол. США не змінило загального негативного тренду в економічному розвитку країни. Погіршився фінансове становище країни: дефіцит державного бюджету зріс з 10,9% у 2013/2014 фінансовому році до 14% від ВВП у 2014/2015 фінансовому році. Серйозним навантаженням для бюджету є наявність численних дотацій та субсидій, покликаних забезпечити прийнятний рівень життя малозабезпечених верств населення. Загальна сума виплат за субсидіями у 2015 р. склала близько 143 млрд. ег. ф. проти 135 млрд. ег. ф. 2014 р. Незважаючи на безпрецедентний рівень державних субсидій, для 40 % всього населення країни дохід на душу становить 2 дол. США на день. Інфляція

становила 9,5 % (7,1 % у 2014 р.), курс єгипетського фунта до долара США впав більш ніж на 3 % і склав до кінця грудня 2015 р. 6,95 фунта за 1 долар США. Внутрішній державний борг Єгипту збільшився на 22 млрд. дол. США та склав 244 млрд. дол. США (90 % від ВВП). Все це стало підставою для зниження міжнародним рейтинговим агентством Standart & Poor's кредитного рейтингу Єгипту до рівня «В-». Уряд Єгипту докладає зусиль, створені задля диверсифікацію експорту, підтримку експортерів, створення вільних і промислових зон, підвищення рівня локалізації вироблених Єгипті що з іноземними компаніями товарів, проте, до збалансованої зовнішньої торгівлі ще далеко. Поки що Єгипет змушений вдаватися до фінансової допомоги зарубіжних країн та компаній. За даними Світового Банку, у 2012—14 роках Єгипту було надано фінансові кошти загальною вартістю 1901,82 млн. доларів США на виконання шести проектів. Проекти зосереджені на енергетичному, транспортному, фінансовому секторі, секторі сільського господарства, соціальних секторах, водопостачанні, санітарії та охороні навколишнього середовища.

Зовнішній державний борг Єгипту зріс у 2015 р. на 10 млрд. дол. США та склав понад 48 млрд. дол. США. Платежі за відсотками та відшкодуванням зовнішнього боргу склали у 2015 р. 3,1 млрд. дол. США (у 2014 р. — 2,9 млрд.). Одним із способів залучення фінансових коштів є випуск державних облігацій із тривалими термінами погашення. Це ставить плани Уряду АРЕ з соціально-економічного розвитку країни на серйозну залежність від іноземної допомоги, а сам Єгипет у залежність від інших стран.

Перешкодою економічного розвитку у країнах, що розвиваються, стає політична нестабільність, відсутність транспортної інфраструктури, низький рівень освіти населення. Через низький рівень накопичення коштів населення та капіталів виробництва унеможлиблюється інвестування в галузі з метою створення засобів виробництва, удосконалення технологій, підготовки кваліфікованої робочої сили. Це в свою чергу впливає негативно на зростання продуктивність праці та рівень споживання. Незначні інвестиції незабезпечують впровадження нових технологій. Низький попит навіть на товари першої необхідності не дозволяє створити підприємництва серійного виробництва. Головною стратегічною метою більшості

країн цієї групи є індустріалізація економіки. Промислове виробництво в них представлено переважно переробкою сільськогосподарської продукції, харчовою промисловістю. Промислове виробництво зосереджено переважно на малих підприємствах. За кількістю зайнятих малі підприємства посідають друге місце після аграрного сектора та багато в чому з ним пов'язані. Можливість дрібних підприємств пристосуватися до нестабільної економічної ситуації відбито у спеціальних формах – у поєднанні промислової та сільськогосподарської діяльності. Це «сільська індустріалізація» та «мала індустріалізація», які створюються поза великими містами для максимального наближення до сировинної бази. Така форма підприємництва дозволяє розширити масштаби використання місцевих природних ресурсів та знизити відтік робочої сили з сільської місцевості а за рахунок розвитку трудомістких виробництв. У деяких країнах виникли кластери – територіально пов'язані між собою групи підприємств, які здійснюють спільну закупівлю сировини та збут готової продукції. Починаючи з 60-х найменш розвинені країни здійснюють політику імпортозамінної індустріалізації. До раніше сформованої харчової, тютюнової та текстильної промисловості додаються металообробні, сільськогосподарське машинобудування (в основному на рівні збирання), збирання з імпортних вузлів та деталей холодильників, пральних машин, кондиціонерів. Як правило, у їх виникненні бере участь іноземний капітал. Але іноземних інвестицій у ці країни надходить дуже мало.

2.3. Стратегія економічного розвитку країн із перехідною економікою

Перехідна економіка - це економічна система, що існує під час переходу з однієї системи суспільно-економічної системи в іншу. У цей період радикально змінюються та перетворюються соціальні та економічні системи, відбувається загальна трансформація відносин у питаннях власності, змінюються механізми та інструменти в управлінській сфері, повністю змінюються як засоби, так і цілі економічного розвитку. У випадку з країнами пострадянського простору термін перехідна економіка застосовується в період переходу від моделі централізованого управління економікою до нової економіки ринкового типу. У процесі аналізу історії

економічних процесів виявилось, що у розвитку існує кілька типів перехідних економік, що відрізняються один від одного за масштабами, а також за характеристикою перебігу процесів.

За масштабом прийнято розділяти економічні процеси на:

- глобальні;
- локальні.

За даною класифікацією локальна перехідна економіка існує у окремому районі, регіоні чи окремо взятої країні. У своїй основі локальна економіка перехідного періоду містить конкретні економічні процеси, які притаманні даному регіону, та роблять економіку даного регіону унікальною та відмінною від економіки інших країн та регіонів. Щодо масштабу локальна перехідна економіка є економікою вихідного типу [13].

Під глобальною перехідною економікою мається на увазі загальний процес змін, що протікає в масштабах світового господарства або навіть усієї цивілізації, як правило, фахівці поділяють східну та західну цивілізацію. Природно, що глобальні процеси не можливі без включення до них локальних економічних змін, саме завдяки цим локальним змінам і відбуваються масштабні зрушення глобального характеру [7]. Однак глобальні процеси можуть розвиватися і внаслідок якихось глобальних факторів, як, наприклад, глобальний розподіл праці. Глобальні зміни процесів завжди мали місце протягом існування людського суспільства. Наприклад можна взяти процес поділу людської цивілізації на західну та східну цивілізації в I тисячолітті до нашої ери. На даному етапі розвитку нашого суспільства є всі передумови того, що незабаром відбудеться об'єднання цих двох цивілізацій.

По тому, як протікають процеси, також виділяються два типи перехідної економіки:

- природно-еволюційна;
- реформаторсько-революційна.

Перший тип відбувається при природній течії історії, другий - при виникненні у суспільстві, найчастіше у разі революційних кардинальних процесів, програм та напрямків розвитку суспільства, у тому числі і у сфері економіки.

За думкою деяких економічних шкіл, вищезгадані типи перехідної економіки у чистому вигляді майже не зустрічаються. У більшості випадків вони перетинаються, що і можна назвати перехідною економікою [11].

Найчастіше має місце їх переплетення, власне, і є перехідна система економіки. Цілком очевидно, що будь-яка реформа прискорюватиме (або уповільнювати) перебіг природної економічної еволюції.

У кінці ХХ століття у багатьох країнах відбувся масовий перехід від адміністративно-командної економічної системи до ринкової у багатьох країнах світу. Можна виділити два типи цих способів здійснення переходів.

По-перше, це перехід за допомогою спеціальних економічних інститутів, які в свою чергу зробили Китай, Європа та Угорщина). Другий тип називається "шокова" терапія, що характерний для більшості країн Східної Європи та Польщі у 90-х роках.

Різниця між цими варіантами полягає у термінах проведення змін, заходах стабілізації, обсязі регульованих секторів та ступені охоплення галузей.

Найпоширенішою думкою про вибір шляху є те, що він залежить від політичної волі керівників країни. Але економісти вважають, що вибір шляху зумовлено цілим комплексом соціальних, економічних та політичних чинників.

Шоковий варіант доцільно використовувати при важких обставинах в економіці, у випадку фінансового дисбалансу, товарного дефіциту і структурного порушення по галузях економіки.

Перехідна економіка - це стан економічної системи, за якої відбувається перехід від одного шабля еволюції суспільства до іншого. Дуже часто це період економічних, соціальних та політичних змін. Саме тому існують специфічні особливості перехідної економіки, які відрізняють її від "звичайної" економіки. Можна виділити такі специфічні особливості, які найчастіше постають як проблеми перехідної економіки [10]:

- Загальмованість процесу відтворення;
- Розвиток нових форм, економічних інститутів та елементів.

Перша особливість пояснюється тим, що через постійне оглядання на попередній етап не можлива швидка, як би цього не хотілося, заміна економічних

форм і відносин новими. Саме це і пояснює довге збереження старих економічних взаємин.

До групи країн з перехідною економікою належать країни, які здійснюють перехід від адміністративно командної (соціалістичної) економіки до ринкової (тому часто називають постсоціалістичними)

Розвиток нових форм, елементів та економічних інститутів. Найчастіше ці особливості визначаються як основні проблеми перехідної економіки. Перша особливість (інерційність) пояснюється тим, що через постійне оглядання на попередній етап не можлива швидка, як би цього не хотілося, заміна економічних форм і відносин новими. Саме цим явищем пояснюється збереження досить великому проміжку часу пережитків старих економічних взаємин. До групи країн із перехідною економікою відносять держави, які з 80 – 90-х років. здійснюють перехід від адміністративно-командної (соціалістичної) економіки до ринкової (тому часто називають постсоціалістичними). Це колишні соціалістичні країни Центральної та Східної Європи: Албанія, наступники Соціалістичної Федеративної Республіки Югославії - Боснія та Герцеговина, Республіка Македонія, Сербія та Чорногорія; колишні радянські республіки - нині країни СНД: Вірменія, Білорусь, Грузія, Молдова, Російська Федерація, Україна.

Країни з перехідною економікою виробляють близько 6% світового ВВП, зокрема країни Центральної та Східної Європи (без Балтії) – менше 2%, колишні радянські республіки – понад 4% (зокрема Росія – близько 3%). Частка у світовому експорті – 3%. Китай виробляє близько 12% світового ВВП [15].

У економічному розвитку за десять років ринкових реформ деякі з країн досягли успіхів: Польща, Угорщина, Чехія, Словаччина, Словенія, Хорватія, Литва, Латвія та Естонія. Рівень життя у деяких дуже близько наблизився стандартів Західної Європи, а темпи зростання економіки у деяких навіть перевищують західноєвропейські.

У державах: Болгарія, Румунія, Україна, Албанія, Македонія, відбувається трансформація всієї економічної системи. У деяких країнах відбувається застій. Наприклад, Білорусь перестала рухатися у бік ринкової орієнтації, перед якою

нависла серйозна загроза повернення до старої адміністративно-командної системи. До таких країн також відносяться ті, що постраждали від військових дій та зазнали порушення територіальної цілісності. Через це їм зараз просто не до реформ, адже перед ними стоїть проблема відновлення постраждалої від війни економіки. Це Сербія, Чорногорія, Україна, Боснія та Герцеговина.

Розглянемо стратегію економічного розвитку Китайської Народної Республіки. Китай стоїть на позиції підтримки поліцентричної концепції світоустрою. Як головна мета встановлення такої моделі порядку Китай бачить оптимізацію свого місця в багатополюсному світі, надійне забезпечення безпеки країни, мінімізацію зовнішнього втручання та отримання лідерських позицій у Східній Азії.

У своїй стратегії Китай притримується моделі партнерства з «центрами сили», а саме країнами Заходу та США, так як усвідомлює, що подальше зростання вимагає інтеграції, при цьому ж мирної.

Тому співпраця Китаю з провідними країнами тримається в рамках розумної конкуренції, уникаючи торгових суперечок, що є основним завданням зовнішньополітичного курсу. Проте визнані світові гравці побоюються КНР як конкурента, через що виникли теорії антикитайської спрямованості, зокрема «китайської загрози» та «Пекінського консенсусу».

За першою теорією, китайська могутність та зміцнення міжнародної позиції країни складає загрозу ринковим демократіям, а також зростаючим «гігантських споживанням світових енергетичних та сировинних ресурсів. Це в свою чергу викликає глобальну руйнацію довкілля.

За другою теорією Пекін пропонує світові свій показовий варіант ринкового розвитку, а саме без демократичних свобод. Особливо гострі побоювання через те, що країна почне пропонувати свою модель розвитку країнам «третього світу».

Відповіддю Китаю на ці теорії стала теорія «мирного піднесення Китаю» (або «гармонічного світу»), яка спрямована на доказ того, що розвиток КНР та її активність не загрожують світовому розвитку.

При цьому визначальну роль відіграють два фактори: активне відкриття Китаю зовнішньому світу та його послідовні зусилля для захисту автономії на міжнародній

арені. Загалом «велика стратегія» Китаю наголошує на мирному зростанні держави, спрямованому проти політики сили та гегемонізму та залякування китайською загрозою, на підтримку багатополярності, а також відповідальності КНР перед світовою спільнотою. Крім того, концепція «зростання» КНР передбачає економізацію зовнішньої політики, що позитивно впливає на постійне зростання торговельно-економічного співробітництва країни з державами світу.

Шлях Китаю до оновлення економіки передбачає перетворення у вигляді:

- створення нових конкурентних переваг, що надасть нові можливості для країни.
- Створення умов для розвитку людського капіталу (наприклад, уряд може збільшити рівень освіти та професійної підготовки, а також зменшення витрат населення на освіту);
- Встановлення ринку праці, з метою передбачення майбутніх вимог для трудових навичок.

Відповідно до низки прогнозів, найближчим десятиліттям у результаті прискореного економічного розвитку найбільших азіатських держав спостерігатиметься зміна структури глобальної економіки. За окремими прогнозами частка ВВП КНР у світовій економіці до 2020 р. зросте до 20%, що зробить КНР найбільшою економікою світу.

Багато аналітиків погоджуються, що дванадцятий п'ятирічний план Китаю та його націленість на сім стратегічно важливих галузей промисловості (наприклад, енергозбереження та охорона навколишнього середовища, нові покоління ІТ-технології, біотехнології, високоякісне обладнання для виробництва, нова енергія, нові матеріали, нові енергетичні транспортні засоби), а також багато з поточної політики Китаю, рухається у правильному напрямку та має важливе значення для заходів щодо пожвавлення економіки. На сьогодні у Китаї гостро постає питання енергетичних та екологічних проблем, починаючи від вартості енергії до здатності країни до забезпечення чистих та стійких джерел енергії. Спеціалісти Всесвітнього економічного форуму вважають, що наступний набір рекомендацій дозволить розширити можливості та потенціал виробництва для Китаю. Так, першим кроком,

що пропонують фахівці, є розробка основи диференціації переходу виробництва з низькою вартістю високої якості виробництва. Багато аналітиків рекомендують Китаю перейти від недорогого, трудомісткого виробництва до технологічно передового виробництва з високим кінцевим рівнем. Вони погодилися, що Китай не може відмовитись від своєї основної компетенції у низькій вартості виробництва, але порадили політикам країни знайти інші альтернативи, наприклад, технології та інновації. Другим кроком має стати розробка енергоефективного та сталого виробничого середовища. Дослідники ВЕФ передбачають, що екологічно чисте та енергоефективне виробництво стане основною вимогою для всіх країн у майбутньому. Оскільки сьогодні поточні умови виробництва в Китаї вважаються шкідливими для довкілля, то китайська політика має бути спрямована на те, щоб залишатися привабливим виробничим майданчиком у майбутньому. Так, інвестиції в енергетичну галузь можуть допомогти зменшити забруднення навколишнього середовища в даний час, що позитивно вплине на майбутню ситуацію в Китаї.

Ще одним пріоритетним напрямком розвитку Китаю, на думку укладачів доповіді ВЕФ, є покращення політики захисту інтелектуальної власності для вітчизняних та зарубіжних виробників з метою покращення умов ведення бізнесу в Китаї, а також продовження зусиль з навчання високо талановитих працівників, створення політики та програм щодо покращення інноваційного потенціалу та операційної досконалості, розробка стимулів для залучення та підвищення ефективності застосування дослідження та розвитку інвестицій у Китаї, забезпечення більш сприятливої податкової політики, покращення фінансової політики для стимулювання розвитку китайської промисловості. Спеціалісти Групи Світового банку, для підтримки мети гармонійного суспільства Китаю, зосереджуються подальшу співпрацю з країною на трьох основних напрямках взаємодії: 50 • підтримка “зеленого” зростання Китаю, допомагаючи у переході до більш стійкої моделі розвитку енергетики, розширення міських екологічних послуг, заохочення низьковуглецевого транспорту; сприяння екологічним методам ведення сільського господарства; заохочення ефективного використання природних підходів до управління ресурсами; запобігання забрудненню навколишнього середовища; •

забезпечення більш сприятливого розвитку суспільства, шляхом розширення доступу до якісного медичного обслуговування та соціального захисту, зміцнення програм підвищення кваліфікації, у тому числі для робітників-мігрантів, розширення можливостей у сільських районах та малих містах, а також покращення транспортного зв'язку для більш збалансованого регіонального розвитку ; • просування взаємовигідних відносин зі світом, шляхом підтримки ролі Китаю як партнер світового масштабу. Внаслідок напруженої ситуації в Європі китайські фірми почали втілювати в життя план придбання стратегічних активів по всій Європі, скориставшись своїми заощадженнями, а також нагальною потребою європейців у грошах. Таким чином, Китай прагне диверсифікувати свої міжнародні інвестиції, позбутися перешкод у доступі на європейський ринок і отримати технології, яких йому так не вистачає. Однією з найгучніших операцій, зокрема, було вторгнення китайських державних корпорацій у дві перлини португальського електроенергетичного сектора - Energías de Portugal і Redes Energéticas Nacionales, в яких вони тепер володіють 21,3% і 25% акцій відповідно. Або, наприклад, оренда китайською державною компанією Cosco грецького порту Пірей терміном на 35 років за 3,4 млрд. євро. Серед усього іншого, азіатського гіганта цікавлять інші грецькі порти, і він також увійшов у виноробний сектор у Бордо і вступив у 51 запеклу сутичку з Німеччиною, купуючи компанії, чії технології дозволять йому кинути виклик її світовій гегемонії в секторах з високою доданою вартістю. Прикладом цього є придбання китайською компанією Sany свого суперника Putzmeister, що дозволило китайському концерну стати світовим лідером у галузі виробництва обладнання для перекачування та укладання бетону. За інформацією фонду «Спадщина», сумарні інвестиції Китаю в Європі зросли з 36,7 млрд. дол. США у 2015 р. до 52,1 млрд. дол. США у 2017 р., і ці цифри швидко зростуть більш ніж на 30 млрд. дол. США, вкладених Пекіном у суверенний фонд Китайської інвестиційної корпорації (СІС), яка присвячує свою діяльність виключно здійсненню закупівель у Старому Світі. Звичайно, незважаючи на те, що за багатьма китайськими вкладеннями стоять приватні компанії, які не мають, принаймні теоретично, прямих зв'язків із китайським урядом, саме державні підприємства, як і раніше, є реальним тараном китайської

міжнародної експансії. Дані корпорації, які отримують різноманітні субсидії у прихованій та відкритій формі, а також пільгові кредити з боку держави, і вступають у майбутньому у конкуренції – хоч і несправедливу – з європейськими фірмами. Варто особливо наголосити на існування перешкод, з якими стикаються іноземні компанії в Китаї: у той час як європейці нашоувхуються на непереборні бар'єри при проникненні на китайський ринок, КНР користується повною свободою дій у розгортанні своєї експансії на європейському ринку. Довгострокові стратегічні плани розвитку КНР також викладені у доповіді «Китай 2030 – будуючи сучасне, гармонійне та креативне суспільство», розробленому за сприяння Міністерства фінансів КНР, Науково-дослідного центру розвитку КНР та Світового банку. Аналізуючи показники розвитку Китаю за останні десятиліття та ситуацію у світі, дослідники розробили нову довгострокову національну стратегію, виділивши шість основних напрямків розвитку, які дадуть змогу використати потенціал китайської економіки та подолати ті виклики, що стали на шляху її розвитку. До шести напрямів розвитку відносять: 1. реалізацію структурних реформ зміцнення основ ринкової економіки через переосмислення ролі уряду; реформувальників ня та реструктуризацію підприємств та банків; розвиток приватного сектора; заохочення конкуренції; запровадження земельних, фінансових та трудових реформ; 2. розвиток інноваційної сфери та створення відкритої інноваційної системи, що спонукатиме китайські підприємства не лише виробляти та використовувати власні дослідження, а й брати участь у глобальних загальносвітових інноваційних та дослідницьких проектах; 3. розвиток зелених технологій через використання ринкових стимулів, правил, державних інвестицій, промислової політики тощо, адже підвищуючи ефективність використання енергії, Китай не лише покращить рівень добробуту населення, а й зможе вирішити дедалі більші екологічні проблеми; 4. сприяння розширенню можливостей та соціального захисту для всіх людей через надання рівного доступу до робочих місць, фінансів, якісних соціальних послуг та соціального страхування; 5. створення стійкої фіскальної системи шляхом мобілізації додаткових коштів та забезпечення місцевого уряду достатнім фінансуванням для виконання їхніх обов'язків; 6. розвиток взаємовигідних відносин із рештою світу. Китай має

стати активним гравцем світової економіки, членом різних міжнародних організацій та використовувати переваги членства у національних інтересах. 53 В основі нової стратегії Китаю покладено кілька характеристик. По-перше, це покращення якості економічного зростання, яке ми спостерігали в останні десятиліття. Зрушення, досягнуті Китаєм, повинні відбиватися у кількісному вираженні, а й у якісному. Зростання доходів має супроводжуватися збільшенням можливостей для дозвілля, покращенням стану довкілля, розвитком мистецтва, культурних заходів, почуттям економічної та соціальної безпеки. По-друге, зростання має бути збалансованим та стійким. Вражаючий розвиток Китаю в останні десятиліття був надто капіталу витратним, орієнтованим лише на промисловість, і надто залежав від експорту. Починаючи з 90-х років постійно зростає нерівність та розшарування населення. На сьогодні в Китаї проживає понад 1 млн. мільйонерів, тоді як 170 млн. людей живуть менш ніж на 2 долари США на день. Необхідно збільшити частку витрат населення послуги і споживання, і дохід душу населення збільшується. Потрібно досягти більшого балансу у виробництві та наданні послуг, у розподілі доходів між капіталом та працею, а також між сільськими та міськими домогосподарствами. Третьою характеристикою нової стратегії є зміцнення інновацій та творчості. Зростання промислового виробництва, як і раніше, буде важливим фактором зростання економіки, але розвиток ринку послуг має стати пріоритетним завданням на найближчі десятиліття. Такі послуги, як наукові дослідження та розробки, фінанси, логістика, навчання, інформаційні послуги та післяпродажне обслуговування мають стати пріоритетними. Необхідною є подальша інтеграція у світову економіку та поглиблення спеціалізації, а також участь у глобальних дослідницьких проектах та маркетингових заходах. Якщо Китай успішно сформує культуру відкритих інновацій, сектор послуг також може бути важливим бенефіціаром, що допоможе Китаю на шляху до отримання статусу світового експортера високоякісних послуг. Четвертою характеристикою є використання людського потенціалу. У планах зазначено максимальне забезпечення рівності всіх громадян суспільства і рівність стосується не тільки державних послуг охорони здоров'я або освіти, а й економічних можливостей, таких як доступ до роботи, фінансування, отримання можливостей для початку

власного бізнесу. Одним із способів досягнення рівності на підприємствах та у фінансовому секторі буде заохочення конкуренції на ринках факторів виробництва (праці, землі та капіталу), а також товарних ринках. Підвищити рівень конкуренції можна шляхом збільшення експорту з-за кордону та зниження імпорتنих бар'єрів. Крім того, потрібно стимулювати малий та середній бізнес, спрощуючи вхід та вихід фірм на внутрішній ринок та забезпечуючи ширший доступ до фінансування.

Висновки до розділу 2

Хоча феномен глобалізації одна із найважливіших економічних процесів сучасності, насправді процеси глобалізації далеко ще не однозначні. З одного боку, вони не тільки невідворотні, а й цілком прогресивні, відображаючи об'єктивні потреби всіх народів планети з іншого боку, деякі країни з найбільшими транснаціональними корпораціями (ТНК) діють у своїх, насамперед егоїстичних інтересах.

Глобалізація штучно стимулює, вона переходить ті межі, які можна вважати об'єктивно необхідними, стає засобом крайнього монополізму і використовується найсильнішими ТНК для витіснення зі світових ринків своїх конкурентів. В результаті глобалізація підриває ринковий, конкурентний характер світової економіки, затримуючи її розвиток, і перетворюється на знаряддя встановлення економічного та політичного диктату у світі з боку групи найрозвиненіших країн.

Великий вплив глобалізація надає країни з перехідною економікою, оскільки через недосконалість законодавчих аспектів, відсутність продуманих стратегій їхня економіка поставлена у велику залежність від світових ринків.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

3.1. Методичні аспекти оцінки впливу глобалізаційних процесів на стратегії розвитку економіки України

Коли ми розглядаємо глобалізацію на прикладі однієї країни то ми використовуємо її економіку на рівні відношень з світовою економікою.

Не дивлячись на стрімкий ріст світової економічної глобалізації, кожна країна індивідуально інтегровано.

Індивідуальний рівень інтегрованості економіки вибраної країни (України) в світову економіку нам допоможуть визначити наступні фактори:

1. Відношення іноземних прямих інвестицій до ВВП

$$k_2 = \frac{\text{ПІ}}{\text{ВВП}} * 100\%, \quad (3.1)$$

Коли k_2 менше 5 відсотків - це означає, що низький рівень глобалізації даної країни в світовий ринок інвестицій, якщо k_2 більше 5 відсотків, але менше 20 відсотків - це дає можливість побачити середній рівень інтеграції країни. За умови k_2 більше 20 відсотків - дана країна серйозно інтегрована в світовий ринок капіталів.

Беручи до уваги ці показники ми можемо проаналізувати що Україна знаходиться на низькому рівні інтеграції в світовий інвестиційний ринок, але з кінця 2011 року та по кінець 2012 року, а також з кінця 2015 року та по 2016 року ми могли спостерігати ясно виражений ріст об'єму ПІ, які були залучені до нашої країни (таблиця 3.2).

Таблиця 3.2.

Обсяг ПІ, залучених до України протягом 2006-2018 рр. [16]

Рік	Обсяг ВВП, млн. дол. США	Обсяг ПІ, чистий потік, млн. дол. США	Обсяг ПІ, чистий потік, % від ВВП
2010	136013	6495	5%

2011	163160	7207	4%
2012	175781	8401	5%
2013	183310	4499	2%
2014	133503	410	0%
2015	91031	-458	-1%
2016	93356	3810	4%
2017	112190	3692	3%
2018	130902	4455	3%
2019	153930	5860	4%
2020	155582	-868	-1%

Найвищими показниками глобалізації на сьогоднішній день вважається рівень розвитку національного та світового господарства, які виражаються в рості ВВП всіх країн та валового продукту. Окрім цих моментів треба звернути увагу на створення нових дипломатичних зав'язків між країнами, а саме основа яких має інтеграційний характер, і це буде прояв глобалізації.

На думку експертів треба звернути увагу на:

- 1.торгівельні потоки
- 2.світовий обмін
- 3.фінансові потоки
4. інтернаціоналізація

Ці показники показники дають нам можливість побачити як сильно країна залучена до світової торгівлі. Провідні економісти вважають ,що зростання імпортової та експортної квоти має вагомий показник росту ВВП.

На сьогоднішній день в нас є можливість побачити як багато людей знаходяться в трудовій міграції, або люди займаються туризмом в різних куточках світу це означає що глобалізаційні процеси збільшились на країну.

На мою думку щоб зрозуміти який є вплив від глобалізації на економіку країни треба побудувати модель яка називається екометрична та провести екометричний аналіз.

На прикладі розберемо, якщо ми берем за основу логічно-теоретичний аналіз в якості економетричної моделі то результативна змінна Y буде значити як обсяг ВВП України тобто рівень на скільки розвинене національне господарство. Тоді обсяг імпорту товарів та послуг у % відношенні до ВВП(тобто експортна квота) позначимо x_1 , а весь обсяг послуг та імпорту товарів у % відношенні до ВВП(тобто імпортна квота) позначимо x_2 , наступне що нам потрібно це позначити всі прямі інвестиції - x_3 , також ще треба позначити скільки всього виїхало громадян за межі України - x_4 , а також скільки всього іноземців за цей час заїхали до нашої країни - x_5 .

Таблиця 3.3.

Вихідні дані для побудови економетричної моделі [16]

Рік	Обсяг експорту товарів та послуг у % до ВВП	Обсяг імпорту товарів та послуг у % до ВВП	Обсяг прямих іноземних інвестицій (млн. дол. США)	Кількість громадян, що виїхали за межі України (млн. осіб)	Кількість іноземців, що в'їхали до України (млн. осіб)	Обсяг ВВП України (млрд. грн)
	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	Y
2010	50,7	53,7	26857	17,3	23,12	1082,6
2011	53,8	59,2	37622	15,4	25,45	1316,6
2012	50,9	59,3	38592	15,3	20,7	1408,9
2013	46,9	55,4	38993	17,2	21,2	1454,9
2014	49,2	53,2	45370	19,7	21,42	1566,7
2015	52,8	54,8	48198	21,4	23,01	1979,5
2016	49,3	55,5	51705	23,7	24,67	2383,2
2017	47,9	54,3	53704	22	12,71	2982,9
2018	45,2	53,8	40725	23,4	12,43	3558,7
2019	41,2	49	36155	23,9	12,25	3974,6

2020	39	40,1	37520	24,5	12,95	4194,1
------	----	------	-------	------	-------	--------

Бажано провести економетричний аналіз застосовуючи пакет статграфікс статистичного аналізу. Після обчислення я отримала регресію(множинну) з параметрами та з певними критеріями перевірки :

$$y = -651271,1 + 1,07x_1 + 1,73x_3 + 1,05x_5, (3.4.)$$

Найважливіший в моделі є об'єм експорту товарів і послуг в % відношенні до ВВП, об'єм іноземних прямих інвестицій та іноземці ,що приїхали в нашу країну. При такій умові об'єм імпорту товарів і послуг в % відношенні до ВВП та кількості громадян ,що виїхали з нашої країни були видалені з моделі.

Регресію має показники $b_1=1,07$, тобто це значить ,якщо буде збільшення (експортної квоти) всього на 1 відсоток то загальний обсяг ВВП має вийти на рівень 1,07 млн.дол. США. Якщо збільшити об'єм іноземних прямих інвестицій 1 мільйон доларів США то ми отримаємо збільшений об'єм ВВП майже на 1,73 мільйонів доларів США , тому що $b_3=1,73$. Регресії коефіцієнт $b_5=1,05$ показує нам ,якщо буде більше заїжджати іноземців до нашої країни , то об'єм ВВП буде більше на 1,05 мільйонів доларів США.

Для того щоб загально перевірити якість регресії(множинної) нам потрібно порівняти табличне значення з значенням F Фішера. Так як $F_{\text{розрахункове}} = 7,48$, $F_{\text{табличне}} = 4,07$,тому гіпотеза що рівняння незначне відміняється.

Після цього потрібно перевірити гіпотезу яка відповідає за значущість показників рівняння множинної регресії. Тому, що фактори які залишились в цій моделі містять т-статистику яка більша за табличні значення($t_{\text{табличне}}=2,306$), тому гіпотезу про таке собі значення відхилимо тому , що всі фактори щось означають .

Коефіцієнт детермінації = 73,72%, а тому стільки ж відсотків варіацій обсягу ВВП нашої країни зумовлюється включених у модель показників.

Схиляючись на допомогу кореляційних коефіцієнтів потрібно перевірити дані які були включені у модель на наявність мультиколінеарності (таблиця 3.5)

Таблиця 3.5.

Матриця парних коефіцієнтів кореляції [розроблено автором]

	Y	x_1	x_3	x_5
Y	1,0000	-0,4663	-0,5017	-0,4028
x_1	-0,4663	1,0000	0,3881	0,6713
x_3	-0,5017	0,3881	1,0000	0,2401
x_5	-0,4028	0,6713	0,2401	1,0000

Так як всі парні коефіцієнти кореляції (r) менше 0,7, в нас є можливість зробити висновок, що мультиколінеарність серед даних факторів відсутня.

При такому значенні експортної квоти та кількості іноземців, що приїжджають в нашу країну є вплив на об'єм ВВП нашої країни, ніж об'єм іноземних прямих інвестицій.

Для того щоб перевірити моделі чи вони містять автокореляції, нам потрібно застосувати значення(розрахункове) Уотсона-Дарбіна, так як значення показника $=1.73$ і надходить в зону невизначеності ($dl = 0,66$, $du=1,86$) в нас є можливість зробити висновок про некоректність даної моделі та автокореляцію залишків.

Для того щоб знайти рівень впливу показників на рівень ВВП нашої країни потрібно використати модель в стандартизованих змінних та зробити її аналіз коефіцієнтів. Після розрахунку ці коефіцієнти мають такі показники $b_1=0,00018$, $b_3=0,485507125$, $b_5= 0,000104403$. Тому ми скажемо, що найвищий рейтинг є фактор x_3 це об'єм іноземних прямих інвестицій, коли таке значення це означає, що кількість іноземців, що приїхали до України та експортної квоти мають нижчі позиції.

Ми можемо використати порівняння альтернативних моделей яка має самий великий $R^2=8,85$ відсотки. Візьмем змінну x_1 це об'єм експорту товарів та послуг нашої країни, незалежну змінну візьмем час(T)

Прогноз проведено на 2021-2022 роки, тобто рівняння моделі повинно виглядати так :

$$x_1=(6,7119+0,389274/T)^2, (3.6)$$

Детермінації коефіцієнт який $= 8,84967$ % показує нам частину варіації x_1 яка під впливом T . Кореляції коефіцієнт $=-0,297484$, який показує зв'язок між змінними дуже слабкий. Звичайна помилка регресії $= 0,35554$.

В кінці аналітичних досліджень на позитивну ознаку багатофакторної залежності(лінійної) то в 2021 очікуваний об'єм послуг та експорту товарів нашої країни має бути 45,23% ,в 2022 році даний показник має зменшитися до 45,09% і вже в 2022 об'єм послуг та експорту товарів України має = 44.95% до ВВП України. По оцінкам даної формули в наступні роки в нашій країні об'єм експорту товарів та послуг може ставити меншим.

При інтервалі(довірчому) 95% в 2021 об'єм послуг та експорту товарів може приблизно знаходитися від 39,23% до 52,14% ,а в 2022 з 38,60% до 52,66% ,а в 2023 з 37,99% до 53,18% до ВВП нашої країни.

2.Співвідношення експорту (зовнішньоторговельного обороту та імпорту) до ВВП країни:

$$K_1 = \frac{Ex}{ВВП} * 100\%, (3.7)$$

Коли K_1 менше 25% це означає що низькі показники глобалізації економіки даної країни у світове господарство , коли 25 відсотків менше K_1 , а K_1 менше 50 відсотків, це означає що в економіці середній рівень глобалізації та коли K_1 менше 50% це означає що є високий рівень глобалізації даної країни та вона має залежність від світового ринку .

В таблиці 3.8. зображено зміни об'єму внутрішнього валового продукту нашої країни ,імпоротної квоти та експортної 2010-2020.

Таблиця 3.8.

Зміна обсягу ВВП, імпоротної та експортної квоти протягом 2010-2020 років

Рік	Обсяг ВВП, млн. дол. США	Експортна квота, %	Імпортна квота, %
2010	136013	50,7	53,7
2011	163160	53,8	59,2
2012	175781	50,9	59,3
2013	183310	46,9	55,4
2014	133503	49,2	53,2

2015	91031	52,8	54,8
2016	93356	49,3	55,5
2017	112190	47,9	54,3
2018	130902	45,2	53,8
2019	153930	41,2	49
2020	155582	39	40,1

Так як представленні дані вище 50 відсотків в нас є можливість зробити висновок ,що Україна на високому рівні глобалізації та має залежність від світових ринків.

На малюнку 3.9. було зображено послідовну розробку заходів для того щоб підвищити рівень відкритої економіки в Україні (її євроінтеграції):

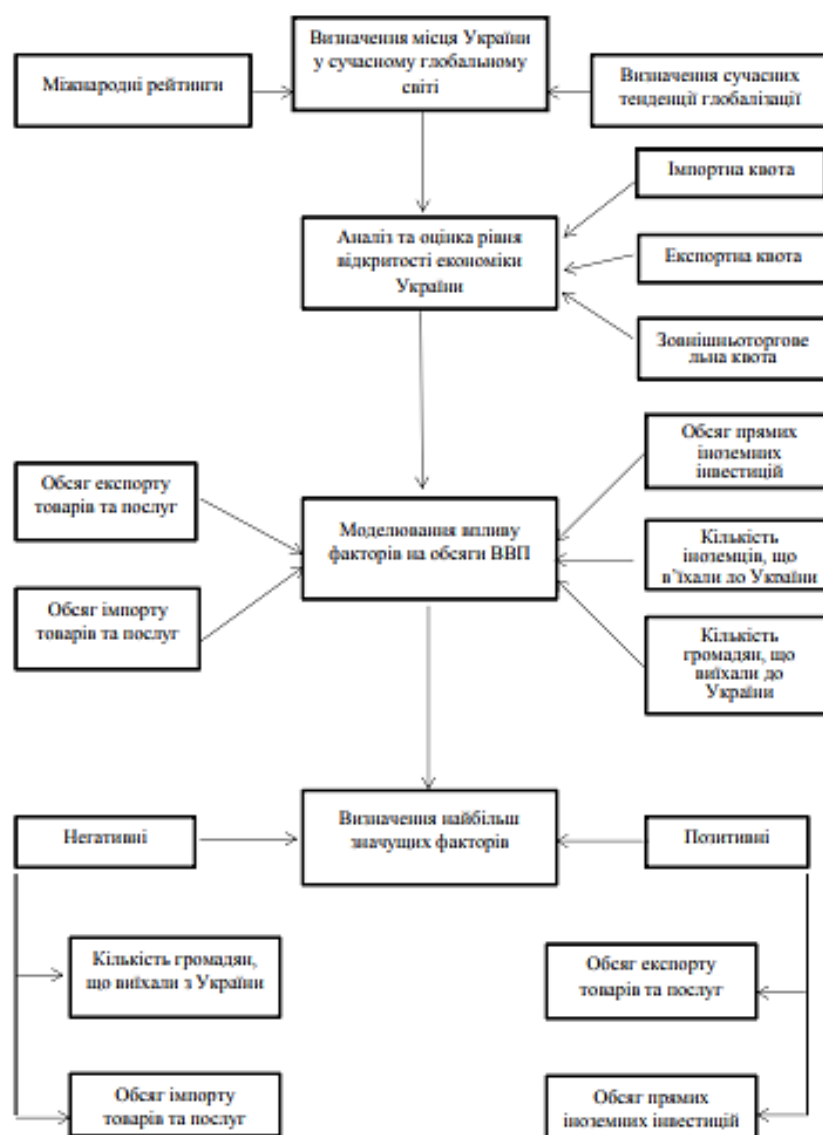

Рис. 3.9. Поетапність розробки заходів підвищення рівня відкритості економіки України в контексті її євроінтеграції

Якщо ми хочемо збільшити об'єм експорту послуг та товарів з України нам потрібно створити або знайти нові торгові майданчики для вітчизняного бізнесу за кордоном, дуже важливо щоб це було на території Європейського Союзу тому, що це відповідає актуальній стратегії економічних відносин Європейського Союзу з Україною.

Якщо глобалізаційні процеси будуть посилюватися це може потягнути за собою проблему національної ідентичності, вирішення даної проблеми можливе через застосування протекціоністських заходів в торговельних, інвестиційних та міграційних сферах, що потягне за собою геополітичне та гео економічне загострення в світі. При таких умовах створюється необхідний момент для створення нових засад економічного розвитку та економічної стабілізації в світі.

3.2. Проблеми та протиріччя реалізації економічної стратегії України

Глобалізація стала найбільш масштабним і динамічним процесом у сучасних умовах, завдяки якому глобальна економіка набуває спільних рис. Відповідно, ідентифікація глобалізованих економічних характеристик є важливою, оскільки дозволяє не тільки визначити поточні тенденції у розвитку, а й забезпечити розуміння перспективних змін, які можуть загрожувати розвитку окремих країн у найближчому майбутньому [5].

За даними Національної ради з розвідки ключовими у розвитку глобалізованого світу до 2035 року будуть слабке економічне зростання і, отже, основні економіки зіштовхнуться зі скороченням робочої сили та зниженням темпів зростання продуктивності; прискорення технологічного прогресу, який створить нові можливості, але призведе до збільшення розбіжностей між лідерами та аутсайдерами; подальшим поширенням автоматизації та штучного інтелекту, які загрожують швидко змінити промисловість та шлях розвитку для бідних країн; проблемами зміни клімату, навколишнього середовища та охорони здоров'я, які вимагатимуть більшої

уваги та колективних дій; зміною характеру конфліктів, кількість яких збільшуватиметься через розбіжності інтересів великих держав.

Багатогранність та динаміка розвитку світової економіки вказують на необхідність систематичного вивчення процесів глобалізації з метою виявлення тих викликів, на які країни мають реагувати вже на поточному етапі, оскільки їхня зневага призведе до подальшого відхилення тенденцій.

Глобалізація, як явище означає, що відбувається посилення взаємодії та взаємозалежності між різними країнами та регіонами світу в галузі економіки, політики та культури.

Для вимірювання глобалізації у 2002 році Швейцарський інститут економіки запропонував методологію розрахунку індексу глобалізації КОФ, який є комбінованим показником економічної, політичної та соціальної глобалізації. Індекс глобалізації розраховується як сума цих компонентів, які мають вагу 36%, 39% та 25% відповідно.

Джерелами інформації для розробки Індeksu є спеціалізовані бази даних Світового банку, Міжнародного Валютного Фонду, Організації Об'єднаних Націй, Міжнародного союзу електрозв'язку, інших міжнародних організацій та статистичних інститутів.

Динаміка глобалізації та її складових свідчить про незворотність взаємного впливу та підвищення рівня синхронізації процесів функціонування дедалі більшої кількості країн світу.

У 2020 році найбільшого прогресу було досягнуто на рівні політичної глобалізації. Економічна глобалізація також прогресувала, але соціальна глобалізація характеризувалася застоєм. Згідно з індексом глобалізації КОФ за 2020 рік, найбільш глобалізованими були Швейцарія – 90,79, Нідерланди – 90,68 та Бельгія – 90,46.

Глобалізація як процес об'єднання соціально-економічних та політичних процесів у своєму розвитку ставить нові завдання перед окремими країнами. Інші форми глобалізації торкаються навіть тих країн, які менш глобалізовані економічно, і тому їх успішний розвиток багато в чому залежить від здатності адекватно реагувати на виклики, що постійно виникають.

У цілому нині процеси глобалізації стали об'єктивною реальністю сучасного етапу розвитку.

Поглиблення процесів глобалізації призводить до появи системи взаємопідтримуючих причинно-наслідкових зв'язків між її формами. Ось чому глобалізацію слід розглядати як складне багатоаспектне явище. Змістові характеристики окремих форм глобалізації у тому сучасному розумінні представлені на рис.

Виклики глобалізації слід розглядати з погляду політичних, економічних, соціальних, демографічних та екологічних аспектів [7].

1. Зростають сумніви щодо незамінності "західної" демократичної моделі розвитку, заснованої на законах ринкової економіки та захисту приватної власності. Глобальна тенденція останніх десятиліть переходу світу до демократії не лише сповільнилася, а й посилила економічну інтеграцію та взаємозалежність національних, регіональних та місцевих економік у всьому світі за рахунок збільшення транскордонного переміщення товарів, послуг, технологій та капіталу. Динаміка розвитку насамперед Китаю поставила під сумнів значення демократії як умови економічного розвитку. Індекс демократизації, що враховує виборчий процес і плюралізм, громадянські свободи, функціонування влади, політичну участь та політичну культуру, показує найгірший спад глобальної демократії після фінансової кризи 2010-2011 років, коли свобода висловлювання викликає особливе занепокоєння.

Однак, навіть існуючий "відкат" демократії є тимчасовим, оскільки розуміння того, що інноваційна діяльність, від якої залежить економічний розвиток, найефективніше виявляється в умовах переважної ринкової економіки, забезпечить подальше розповсюдження принципів демократії [9].

2. Загострення глобальної конкуренції. Відбувається не лише загострення глобальної конкуренції між країнами, підприємствами, а й перехід її у залежність від розвитку "високих" факторів, які є серйозною перешкодою для приєднання до цих процесів інших учасників.

3. Економічна основа глобалізації є проблемою для будь-якої країни, оскільки вона проявляється у синхронізації динаміки економічного розвитку (ВВП). Доказом цього є той факт, що остання економічна криза вийшла за межі регіону або група країн і повністю набула ознак глобального. Дослідження експертів МВФ [22] показують, що економічна динаміка в одних країнах значною мірою залежить від розвитку інших. Таким чином, тимчасове уповільнення темпів зростання США приблизно на 1 процентний пункт безпосередньо призводить до зниження темпів зростання в усіх європейських країнах приблизно на 0,5 відсотка. Крім того, непрямі вторинні ефекти зниження темпів зростання в розвинених європейських країнах можуть послабити зростання на ринках, що розвиваються, на 0,25 відсотка.

Вторинні ефекти також можуть виявлятися в зайнятості: скорочення зайнятого населення в розвинених країнах призводить до скорочення зайнятих у країнах з ринками, що формуються, оскільки саме в цих країнах розташований ряд складальних виробництв ТНК. З іншого боку, уповільнення динаміки розвитку Китаю призводить до уповільнення зростання світового ВВП.

Таким чином, більш високий рівень відкритості економіки країн для торгових, фінансових та інших потоків робить ці країни більш уразливими для вторинних ефектів, викликаних подіями у світовій економіці, і вимагає формування потужного внутрішнього ринку, здатного підтримувати певну динаміку економічного розвитку [14].

4. Досягнутий рівень економічного розвитку певних країн та розриви, які тільки збільшуються. Ефект досягнутого рівня розвитку надає сильний вплив, оскільки це обсяг ВВП, зокрема на душу населення, визначає здатність країни формувати ресурси, призначені подальшого розвитку. Все більша частина країн йде шляхом реформ для забезпечення добробуту та підвищення доходів, в результаті середній показник ВВП на душу населення поступово збільшується, а в період з 2010 по 2020 рік він збільшився в 1,14 рази (рис. 3.10).

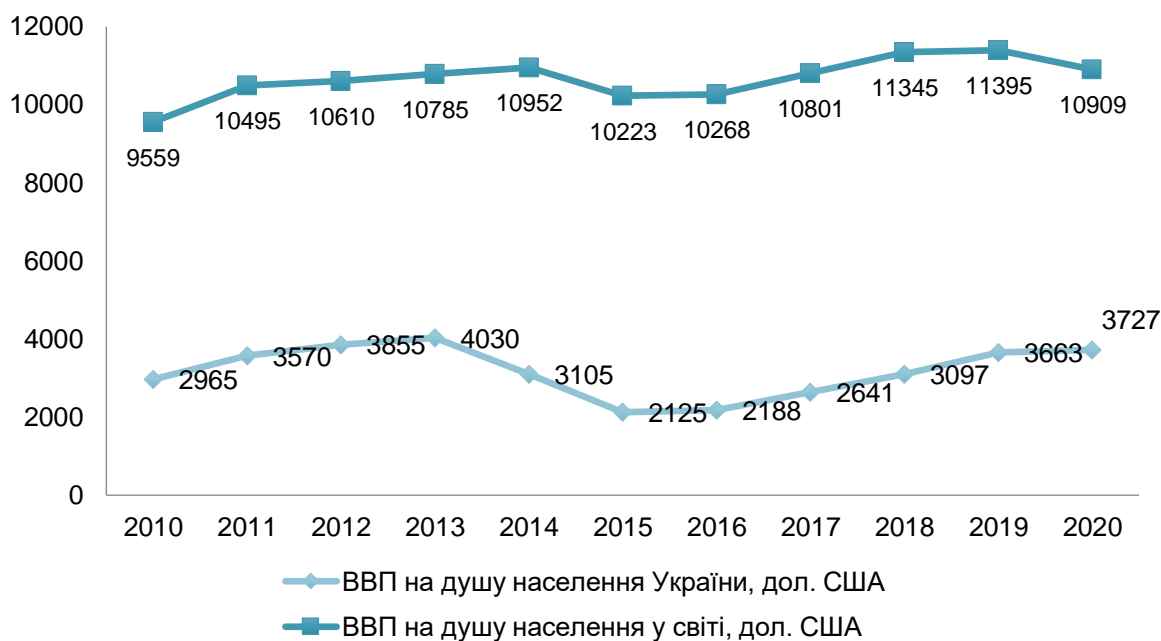

Рис. 3.10. Динаміка ВВП на душу населення у світі та Україні, дол. США [16]

Показники, представлені на малюнку, та приклад України, використаний для порівняння, показують не лише відставання від середніх значень, а й його зменшення за останні 10 років (у 2010 році було у 3,22 рази, а у 2020 році – у 2,93). Такий стан справ показує, що наша країна залишається на периферії світової економіки, і завданням для нашої країни – дотримуватися стабільного хоча б невеликого зростання ВВП. Щоб забезпечити хоча б середній світовий ВВП на душу населення, необхідно, щоби темпи зростання ВВП України значно перевищили динаміку відповідного показника у світі.

5. Міжнародні торгові відносини, які є втіленням процесів глобалізації, активно розвивалися протягом останніх 30 років, про що свідчать насамперед обсяги експорту товарів та послуг.

Міжнародна торгівля є важливим фактором розвитку світової економіки, при цьому зростання експорту за останнє десятиліття було динамічнішим, ніж зростання ВВП.

За останні два десятиліття світовий експорт товарів та послуг збільшився приблизно у 2,8 рази, а ВВП у 1,98. В результаті підвищився рівень глобалізації світових ринків, підтвердженням чого стала частка експорту товарів та послуг у світовому ВВП.

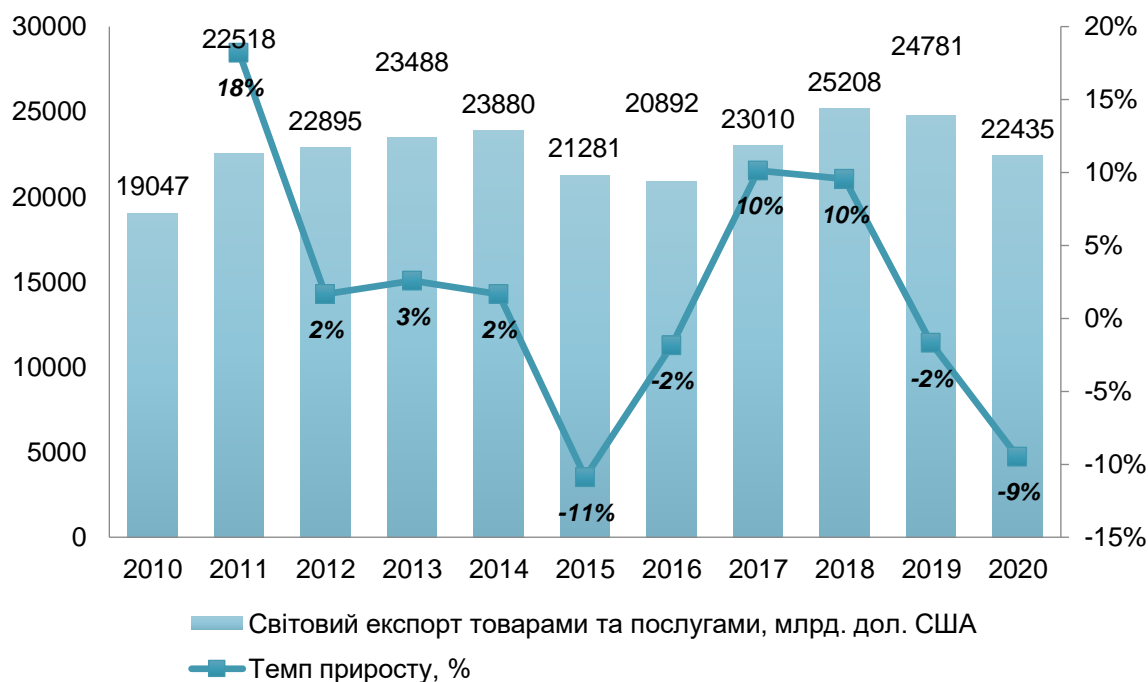

Рис. 3.11. Динаміка світового експорту товарами та послугами, дол. США [16]

В результаті підвищився рівень глобалізації світових ринків, підтвердженням чого стала частка експорт товарів та послуг у світовому ВВП, яка у 1990 році становила 18,99%, а у 2020 році збільшилася до 27%. При цьому у динаміці останніх 10 років % експорту у ВВП коливається в межах $\pm 2\%$. На сьогоднішній день фактично третина світового ВВП реалізується на світових ринках.

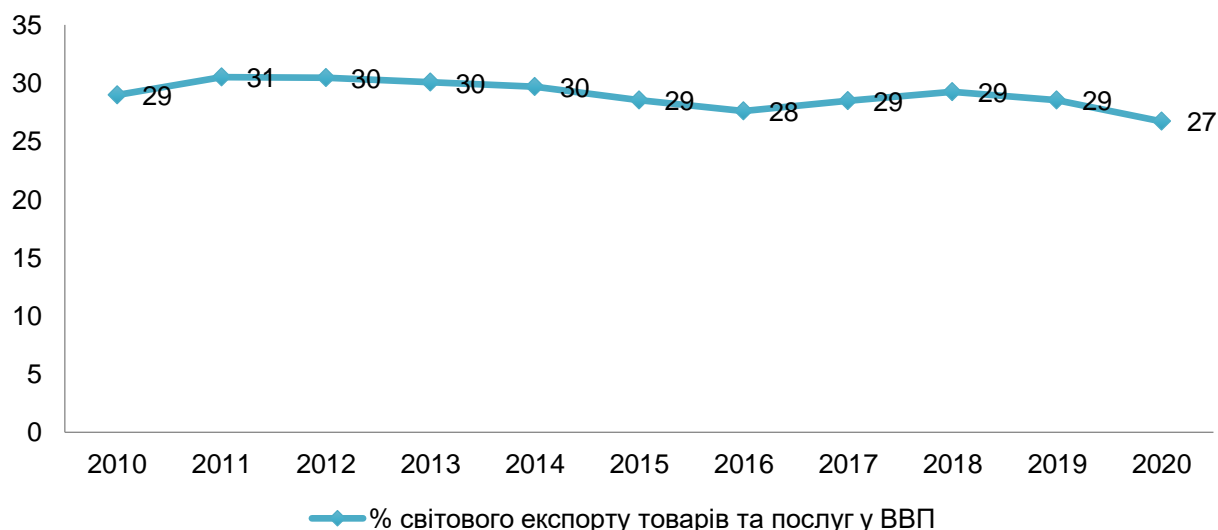

Рис. 3.12. Відсоток світового експорту товарів та послуг у ВВП, дол. США

[16]

Незважаючи на те, що послуги становлять дедалі більшу частку в структурі ВВП окремих країн і світового ВВП, роль експорту товарів на світовому ринку незаперечна. Міжнародна торгівля послугами також збільшується, але з огляду на специфіку власних послуг вона грає набагато меншу роль. Вищі темпи зростання експорту послуг призвели до деяких структурних змін у загальному обсязі експорту: у 1985 році на послуги припадало 17,8%, а у 2015 році вони зросли до 23%.

Глобалізація ринку все більшої кількості товарів є важливим завданням для виробників у всіх країнах світу, оскільки гармонізація вимог стосується не лише кількісних та якісних характеристик продукції, а й технічних та технологічних характеристик продукції. Ті підприємства та країни, які не можуть відповідати вимогам глобалізованих ринків, не можуть використати його переваги та витісняються.

5. Кількісна та якісна характеристика інвестиційно-інноваційної діяльності, що є найважливішим драйвером економічного розвитку в сучасних умовах, є потужним викликом, що вимагає реалізації довгострокової стратегії та складних умов для посилення. Досягнутий рівень розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності країнами-лідерами є результатом довгострокового спрямування створеної вигоди на інвестиції та інновації. Рівень інвестиційної активності світової економіки (за питомою вагою у ВВП) становить 23-27% із деяким зниженням з 2000 по 2020 рік (таблиця 3.13). Істотно, що цей показник залежить від віднесення країн до розвинених країн, що розвиваються, і показує відносне зниження інвестиційної активності в країнах, що досягли певного рівня розвитку. Показник частки інвестицій у ВВП може бути використаний для визначення періоду активного накопичення капіталу. В окремі періоди у деяких країнах цей показник досягає рівня 30-48%. Це означає, що інвестиції в основні фонди та знання, тобто модернізацію, фактично є пріоритетним напрямком використаного ВВП.

Таблиця 3.13.

Показники інвестиційної активності окремих країн світу [16]

Країна	Доля інвестицій в ВВП, %			Інвестиції, дол. США на душу населення		
	2000	2010	2020	2000	2010	2020
Світ	24,1	23,9	24,2	1315	2266	2601
Розвиненні країни						
США	21	15	21	7654	7256	11204
Німеччина	24	19	20	5692	7939	9394
Франція	20	19	23	4495	7733	9852
Японія	25	20	24	9633	8900	11656
Швеція	22	23	26	6442	11977	14718
Країни, що розвиваються						
Корея	31	30	31	3700	6645	8107
Індія	24	36	31	108	484	615
Китай	35	48	44	335	2188	3225
Бразилія	18	20	15	670	2224	1637
Мексика	22	22	23	1460	1950	2286
Турція	20	19	31	843	1920	4630
Країни з перехідною економікою						
Польща	25	21	20	1123	2645	3165
Чехія	31	27	26	1860	5536	5916
Росія	19	23	24	337	2455	2748
Україна	20	20	21	127	593	629

Такі ж диспропорції спостерігаються і в інвестиціях у НДДКР.

Таблиця 3.14.

Показники інвестиційної активності у НДДКР окремих країн світу [16]

Країна	Витрати на дослідження та розробки, % від ВВП			Витрати на дослідження та розробки, дол. США на душу населення		
	2000	2010	2020	2000	2010	2020
Світ	2,06	2,04	2,23	163	262	350
Розвиненні країни						
США	2,62	2,73	2,74	955	1320	1461
Німеччина	2,39	2,71	2,89	652	1064	1362
Франція	2,08	2,17	2,24	545	782	959
Японія	2,90	3,14	3,12	770	1099	1335
Швеція	-	3,22	3,26	-	1342	1845
Країни, що розвиваються						
Корея	2,18	3,45	4,23	394	1048	1098
Індія	0,74	0,82	0,83	15	35	39
Китай	9,89	1,71	2,07	26	160	154
Бразилія	1,00	1,16	1,31	90	165	142
Мексика	0,32	0,54	0,49	33	79	98
Турція	0,48	0,84	0,88	46	146	131
Країни з перехідною економікою						
Польща	0,64	0,72	0,97	68	152	157
Чехія	1,12	1,34	1,73	181	371	368
Росія	1,05	1,13	1,11	72	232	126
Україна	0,96	0,83	0,45	36	64	33

В результаті інвестиційний сектор у розвинених країн отримує у кілька разів більше інвестицій, зокрема душу населення. Нездатність вибраних країн генерувати необхідний обсяг інвестицій обмежує їх інноваційну активність та призводить до технологічної нестабільності та збільшення відставання в економіці. Напрямки прискореного розвитку перспективних секторів економіки є результатом високої

інвестиційної та інноваційної активності у країні. Тобто економічна міць країн-лідерів зумовлена впровадженням інновацій у традиційні галузі економіки та їх модернізацією, а також формування нових секторів, що забезпечують якісні характеристики економічного зростання. Відповідно йде пошук секторів економіки, які можуть забезпечити розвиненим країнам більш високі темпи зростання. Механізм посилення інновацій представлений у роботі.

7. В умовах глобалізації демографічні виклики стали більш значущими, вони виявляються в нерівномірній динаміці зростання населення, інтенсифікації міграційних процесів, диференціації країн за рівнем доходів, уніфікації вимог до робочої сили і т. д. Демографічні виклики є потужним двигуном розвитку, але також і серйозною загрозою для подальшого розвитку великої кількості країн. Швидке зростання населення, наприклад, у Китаї, перетворило країну на трудові містку економіку та забезпечило конкурентні переваги на світовому ринку за рахунок того, що робочої сили достатньо. Цей чинник став одним із найважливіших для економічного зростання країни та проблемою для інших країн.

Крім того, вплив глобалізації на розвиток ринку праці проявляється у скороченні попиту та пропозиції внаслідок міжнародної міграції. Так, кількість міжнародних мігрантів становила 82 млн. осіб у 1970 р., у 2000 році – 173,2 млн. осіб, у 2010 році – у 221 млн. осіб та 280,6 млн. осіб у 2020 році. Тобто за останні 50 років кількість міжнародних мігрантів збільшилася у 3,42 рази, а за останні 10 років – у 1,26, при цьому зростання торгівлі та обороту капіталу було більш динамічним. При цьому частка міжнародних мігрантів за останнє десятиліття загалом не перевищувала 3% від загальної кількості. З іншого боку, роль міжнародної міграції в окремі країни світу дуже значна, тому що через міжнародну міграцію відбувається поповнення необхідних категорій робочої сили і забезпечується надходження валюти в країну. Однак негативним є те, що надмірна еміграція може призвести до втрати людських ресурсів у країні. Як і у разі конкуренції всередині демографічних факторів, глобалізація визначає синхронізацію, у тому числі лише на рівні високих параметрів. Таким чином, для створення нових робочих місць у всьому світі потрібні професіонали з найкращими знаннями та навичками, що сприяє якісному зростанню

робочої сили у дедалі більшій кількості країн. Це означає, що у багатьох випадках іноземні мігранти, які зуміли реалізувати себе країнах походження приймаючих країнах грають роль.

3.3. Розробка шляхів вдосконалення розвитку економічної стратегії в умовах глобалізації

В деякій мірі процеси глобалізації не тільки зближують економіки країн, надаючи їм спільних рис, а також обмежують їх можливості. Це відбувається через те, що міністерства, центральні банки, економічна політика не можуть контролювати міжнародну економіку, яка безпосередньо впливає на положення країн. Саме цьому, політичні засоби в податковій, трудовій, грошово-кредитній, бюджетній сферах діють в послабленій формі, а іноді зовсім не працюють та призводять не до тих результатів. Іншими словами, ефективність державних рішень в національних кордонах, знаходиться під негативним впливом міжнародних факторів. При чому чим глибше та ширше відбуваються процеси глобалізації, тим сильніше помітне це протиріччя.

Звідси постає необхідність координації економічної політики України та інших країн.

«Єдина та нероздільна» міжнародна економіка потребує узгодженої економічної політики, так як різнобій у регулюванні, при якому кожна країна переслідує свої інтереси, завдає шкоди усім.

З 2005 року, коли Європейський союз офіційно визнав Україну країною з ринковою економікою, було 15 років реформ на шляху до євроінтеграції. І саме 2005 рік вважається в Україні початком трансформації економічних відносин «у напрямку європейської інтеграції, лібералізації та прозорості».

Однак, перешкодою для інтенсифікації процесу залучення України у світову спільноту є тяжкий стан економіки.

Справа в тім, що усі реформи призвели до того, що у світі Україна тепер відома як виробник зерна, а не літаків та кораблів, а в Європі, як найбідніша держава. За цей час країна увійшла до негативного і дуже небезпечного тренду, який у всьому світі

називається деіндустріалізація. Україна втрачає науково-технологічні галузі, економіка остаточно стає аграрно-сировинною.

До середини 2008 року економіка України була у хорошому стані, незважаючи на політичну війну між прем'єр-міністром Тимошенко та президентом Ющенком. Період 2005-2007 років характеризувався зростанням ВВП, щоправда, не таким рекордним, як у 2004 році, на рівні всього від 3% (2005) до 8% (2007 року). Середня заробітна плата становила близько 300 доларів. Іноземні інвестиції коливалися від \$8 до майже \$11 млрд у 2008 році, нацвалюта була стабільною і Україна не брала кредити від МВФ, хоча теоретично домовилася про виділення траншу в \$600 млн "у разі потреби".

Економіка України історично формувалася завдяки вигідному географічному положенню, наявності чорноземних ґрунтів, значним покладам природних копалин, високопродуктивній праці людей. Ці фактори забезпечили УРСР високий рівень розвитку порівняно з іншими республіками Союзу — на момент проголошення незалежності Україна мала одні з найкращих показників ВВП, промислової та сільськогосподарської продукції на душу населення. В Україні вироблялося близько 5% промислової продукції планети.

Необхідність виникла у 2008 році, коли світ наклав фінансову, а потім і економічну кризу. З літа до грудня 2008 року гривня знецінилася майже на 60%: з 5,05 до 7,80 грн за \$1, щоправда, цей курс виявився стабільним у наступні 5 років. Протягом двох років Україна прокредитувалася у МВФ на суму \$10,6 млрд із загальної суми кредиту \$16,4 млрд під 4% на 15 років. Ти

Незважаючи на кризу, "запас міцності" виявився настільки великим, що навіть 2008 рік українська економіка закінчила зі зростанням ВВП 2,2%. У 2009 році було зафіксовано падіння у 15%. Знизилася заробітна плата в доларах, а інфляція, що становила 2005-2007 рр. в середньому 10%, у 2008 році зріс до 22%, потім опустився до 12% у 2009 році. Після обвалу під час світової фінансової кризи 2008 року, аж до лютого 2014 року гривня девальвувала лише на 20 копійок — до 8 грн за \$1.

Прямі іноземні інвестиції знизилися і склали від \$6,5 млрд. у 2010 до \$4,5 млрд. у 2013 році. Але у 2013 році знизилася інфляція з 10% за підсумками 2010 року до

падіння цін на товари в 0,2%. Зростання ВВП також загальмувалося і склало в 2011 році 5,2%, в 2012 році ВВП зріс всього на 0,2%, а в 2013 році стабілізувався, не піднявшись і не опустившись. Українці отримали середню заробітну плату за підсумками 2013 року у розмірі 3600 грн, що за тодішнього обмінного курсу становило приблизно \$450. Наразі це історичний максимум середньомісячної заробітної плати в Україні у доларовому еквіваленті.

Українська економіка у 2014-2015 роках пройшла шлях початку 90-х — зупинка підприємств, падіння ВВП на 16%, знецінення нацвалюти на 330%, падіння заробітних плат у доларовому еквіваленті в середньому до \$220 у грудні 2015 року, зростання інфляції 2014 року та 43% у 2015 році. Інвестиції в Україну у 2014 році становили лише \$410 млн, у 2015 році вони зросли до \$2,9 млрд. Країна активно брала кредити у МВФ, отримавши у 2014-2017 рр. \$13 млрд. дол.

Провали в економіці влада пояснювала втратою Криму, війною на Донбасі, і, як наслідок, напруженими відносинами з Росією, яка на той час була основним торговим партнером України.

У 2016-2017 роках. ситуацію вдалося стабілізувати, економіка демонструвала мляве зростання - ВВП збільшувався в ці роки в середньому на 2%. Щоправда, продовжуючи при цьому становити менше 90% від показників 2013 року. На рівні 12-13%, за даними Держстату, вдалося утримати інфляцію, збільшилися іноземні інвестиції до \$4,4 млрд 2016 року, а 2017 року знову впали до \$2,9 млрд. Зросла і середня заробітна плата — до 8777 грн, що за курсом НБУ на грудень 2017 року становило трохи більше ніж \$300.

У червні 2019 року виповнилося 5 років від дня підписання економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС, яка регулює створення Зони вільної торгівлі між Україною та Євросоюзом. Навіть деякі українські чиновники почали говорити про можливий перегляд Угоди про асоціацію.

У 2014 році підписання Угоди про асоціацію з ЄС стало пріоритетним завданням для нової української влади. У березні 2014 року т.зв. економічну частину Угоди підписав прем'єр-міністр Арсеній Яценюк. А 27 червня 2014 року новообраний президент Петро Порошенко підписав політичні пункти Угоди про асоціацію.

З 1 січня 2016 року між Україною та ЄС діє Зона вільної торгівлі. Офіційно вона називається Поглиблена та всеосяжна зона вільної торгівлі ЄС. А з 1 вересня 2017 року Угода про асоціацію набула чинності у повному обсязі. Водночас офіційний урядовий звіт свідчить, що державні органи України у 2017 році виконали лише 41%, а у 2018 — 52% поставлених завдань.

Поки що Брюсселю не вдалося серйозно розширити обсяги постачання європейських товарів на ринок України.

Наприклад, якщо в 2013 році обсяги імпорту з ЄС склали \$27 млрд, то в 2018 — лише \$24,3 млрд. Європейським виробникам не вдалося використати ЗВТ для проникнення на ринок РФ, тому що влада Росії зупинила дію договору про безмитну торгівлю з Україною. Але навіть зростання українського експорту до ЄС не дозволило компенсувати втрату ринку РФ. Якщо у 2013 році обсяги були на рівні \$16,7 млрд, то за підсумками 2018 року український експорт становив \$20,2 млрд. Для порівняння, експорт України до Росії за період 2013-2018 років скоротився до \$3,6 млрд, тобто. у 4 рази.

АПК, металургія, легка промисловість — ось галузі української економіки, які більш-менш успішно знаходять для себе нішу на європейському ринку внаслідок дії ЗВТ із ЄС. Плюс нелегальне вивезення з України лісу-кругляка. Також ЄС успішно компенсує дефіцит трудових ресурсів за рахунок мільйонів робочих рук із України, які їдуть за кордон "у пошуках кращої частки". Півтора десятки років ринкових реформ призвели до того, що послуги українських домогосподарок та будівельників за кордоном займають в економіці України ганебно більшу частку. Сума переказів з-за кордону в кілька разів перевищує надходження прямих іноземних інвестицій. Україна за підсумками 2018 року стала лідером у Європі та Центральній Азії за обсягами грошових переказів від приватних осіб. Так, за даними Світового банку, у 2020 році у країну переважно від трудових мігрантів надійшло майже 12 млрд. дол. США, або 8% ВВП України. А 15 років тому частка заробітчан у ВВП була лише 0,01%.

Рис. 3.15. Динаміка грошових переказів в Україну [16]

Водночас, одна з головних проблем ЗВТ з ЄС полягає в тому, що безмитні квоти для української продукції закінчуються чи не в перші дні кожного нового року. Наприклад, річна квота на постачання меду становить 8 тис. тонн, томатної пасти – 13 тис. тонн, курячого м'яса – 36 тис. тонн, кукурудзи – 1 млн тонн. Причому в цьому випадку йдеться про нові квоти, тому що структури ЄС у 2017 році на прохання України підвищили обсяги постачання для української продукції.

Крім того, українці на практиці побачили, що означає у західному розумінні "свобода торгівлі". Український ринок сьогодні надмірно відкритий для європейських товарів, тоді як сам ЄС створив бар'єри для українських товарів за допомогою мит та квот.

Існує взаємозв'язок між падінням ВВП України та падінням цін на сировину. Це тому, що українська економіка орієнтована експорту. Досвід інших країн показує, що держави, подібні до України, мають два варіанти: або змінювати модель економіки та експортувати продукти глибокої переробки з високою додатковою вартістю, або зіткнутися з постійною кризою і біднішати далі.

Рішення проблеми інтеграції України у світову економіку може відбутися через рішення внутрішньокраїних задач:

- Реструктуризація промисловості;

- Податкова реформа, яка б дозволила стимулювання вітчизняного експортоорієнтованого виробництва;
- Гнучка митна політика.

ВИСНОВКИ

Глобалізація являє собою не однорідне, а складне, суперечливе явище, насичене різними, іноді полярними, процесами економічного і соціального життя людства, а також новими викликами для національних економік, що зумовлює появу різноманітних теоретичних концепцій та наукових дискусій. Тобто можна стверджувати, що на початку XXI століття процес глобалізації динамізується і проявляється в певних, властивим саме йому формах. Вони переважно викристалізуються і дістають матеріальне втілення у збільшенні обсягів та диверсифікації структури міжнародної торгівлі, інтенсифікації міжнародних фінансових трансакцій, виникненні транснаціонального бізнесу, різкому зростанні вивозу прямих закордонних інвестицій та інтенсифікації міжнародної міграції робочої сили. У сучасних умовах, коли розвиток глобалізаційних процесів приносить як позитивні, так і негативні наслідки завдання суспільства полягає в тому, щоб в умовах посилення глобалізаційних процесів створити таку світову систему, яка дозволила б дістати від глобалізації максимально позитивний ефект, знизивши до мінімуму втрати. Основою такої системи може стати співробітництво між європейськими країнами та Україною та динамічні інновації у цій сфері, включаючи формування міжнародних інститутів. Крім розгляду теоретико-аналітичних аспектів глобалізації у роботі присутня розрахункова частина, яка за допомогою макроекономічних показників дозволяє оцінити ступінь глобалізованості країни та залучення її до міжнародної торгівлі й іноземних інвестицій. За допомогою кореляційно-регресійного аналізу були визначені основні прояви глобалізаційних процесів, які мають найбільший вплив на розвиток економіки України. Дана модель дозволила виділити основні фактори, такі як експорт товарів та послуг у % до ВВП, обсяг прямих іноземних інвестицій та кількість іноземців, що в'їхали до України, що підтверджує теоретичні основи глобалізації.

Висновки до розділу 3

Глобалізація являє собою не однорідне, а складне, суперечливе явище, насичене різними, іноді полярними, процесами економічного і соціального життя людства, а також новими викликами для національних економік, що зумовлює появу різноманітних теоретичних концепцій та наукових дискусій. Тобто можна стверджувати, що на початку XXI століття процес глобалізації динамізується і проявляється в певних, властивим саме йому формах. Вони переважно викристалізуються і дістають матеріальне втілення у збільшенні обсягів та диверсифікації структури міжнародної торгівлі, інтенсифікації міжнародних фінансових трансакцій, виникненні транснаціонального бізнесу, різкому зростанні вивозу прямих закордонних інвестицій та інтенсифікації міжнародної міграції робочої сили. У сучасних умовах, коли розвиток глобалізаційних процесів приносить як позитивні, так і негативні наслідки завдання суспільства полягає в тому, щоб в умовах посилення глобалізаційних процесів створити таку світову систему, яка дозволила б дістати від глобалізації максимально позитивний ефект, знизивши до мінімуму втрати. Основою такої системи може стати співробітництво між європейськими країнами та Україною та динамічні інновації у цій сфері, включаючи формування міжнародних інститутів.

ВИСНОВКИ

Через війну дослідження можна дійти невтішного висновку, що головна суть стратегії соціально-економічного розвитку розвинених країн, що визначає вибір, послідовність і взаємопов'язаність державних заходів у сфері соціально-економічного розвитку.

У процесі написання роботи та вивчення теми було досягнуто поставлених завдань: розглянуто теоретичні підходи до дослідження стратегії економічного розвитку країн; проведено порівняльну характеристику економічних стратегій окремих країн; вивчено стратегію соціально-економічного розвитку України.

Поняття «стратегія» як таке набуло широкого відображення у працях теоретиків та практиків різних наукових сфер. Генетично воно походить з суто військової сфери і саме в аналізі перебігу військових операцій набуло найбільшого поширення. Термін «стратегія» походить від грецького слова *strategia* (*stratos* – військо та *ago* – веду). Сполучені разом, вони утворюють слово "strategos" (полководець або воєначальник, що командує армією). Пізніше, приблизно 550 р. до н.е., слово «strategos» набуло значення полководницького мистецтва (розгортання військ у бою).

Економічна стратегія - це загальна стратегія діяльності та поведінки в організації, визначає правила та прийоми забезпечення ефективного досягнення стратегічних цілей. Така стратегія спрямована на відпрацювання правил та прийомів реалізації стратегічних цілей, які засновані на зацікавленості всіх учасників процесу розробки та реалізації стратегічних програм у ефективному їх досягненні. В Україні її з боку органів влади та місцевого самоврядування, наукових діячів, громадських організацій вже зростає розуміння того, що стратегія – це не просто набір цільових орієнтирів, а чітко побудована програма конкретних дій, які необхідно вжити в довгостроковій перспективі для досягнення поставленої мети.

Слід вивчати досвід формулювання національних стратегій розвинених країн щодо його трансформації на практику складання, затвердження та її реалізації стратегії соціально-економічного розвитку України.

Ефективна реалізація національної стратегії соціально-економічного розвитку передбачає концентрацію ресурсів та зусиль суспільства для реалізації стратегічних пріоритетів. Розрахунок базової вартості та фінансування кожного пріоритету та програми соціально-економічного розвитку в зарубіжних країнах проводиться на основі точних прогнозів надходжень як внутрішніх ресурсів (які, у свою чергу, залежать від економічного зростання та фінансових надходжень), так і очікуваних надходжень із зовнішніх джерел. Важливо, що цілі та завдання довгострокової стратегії враховуються під час підготовки державного бюджету, а також у процесі розробки конкретних програм та проектів. Стратегії соціально-економічного розвитку в зарубіжних країнах фінансуються через державні цільові програми, інвестиційні програми, а також інструменти фіскальної політики – наприклад, державні закупівлі, трансферти регіонам, субсидії та пільги галузям та проектам, важливим для досягнення стратегічних цілей. Водночас фінансування стратегії має на увазі не лише кошти держбюджету, це мобілізація всіх наявних у розпорядженні країни ресурсів для досягнення спільної мети.

Отже, слід виділити два аспекти, що безпосередньо впливають на успіх національної стратегії розвитку зарубіжних країн:

1. Реальна оцінка необхідних ресурсів для реалізації стратегічних пріоритетів;
2. Відповідність цих ресурсів можливостям країни та структурі макроекономіки.

Враховуючи, що національна стратегія соціально-економічного розвитку складається з безлічі програм, які потребують фінансування, ключем до її успішної реалізації у країнах світу є визначення черговості цих програм та вибір найефективніших заходів державної політики серед усіх можливих альтернативних інструментів. Як показує досвід країн світу, процес формулювання довгострокової стратегії потребує ефективною координації. Зокрема, діяльність організацій та структур, залучених у процес підготовки бачення, має бути чітко скоординована як за ролями, які виконують кожна із залучених сторін, так за цілями та результатами їх діяльності, а також внутрішньою сумісністю цих цілей та результатів. Моніторинг та оцінка дозволяють забезпечити координацію дій всередині уряду, а також між урядом, приватним сектором, громадянським суспільством та міжнародними

партнерами; оцінювати прогрес у досягненні загальнонаціональних стратегічних цілей та коригувати механізми та інструменти у процесі реалізації політик, планів дій та програм, а також забезпечити прозорість та підзвітність дій виконавців та процесу прийняття рішень у цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бестужева С. В. Глобалізація та світова фінансова криза: прогнозована реальність / С. В. Бестужева // Економічний простір : збірник наукових праць. – № 22/1. – Дніпропетровськ : ПДАБА, 2009. – С. 78–85.
2. Долгов С.И. Глобализация экономики: новое слово или новое явление? / С. И. Дологов. – М.: «Изд-во «Экономика», 1998. – 215 с.
3. Інтрелігейтор М. Глобалізація мирової економіки: вигоди і издержки / М. Інтелігейтор // Мир перемен. 2004. – № 1. – С.129.
4. Кальченко Т. В. Глобальна економіка: методологія системних досліджень: Монографія / Т. В.Кальченко. – К.:КНЕУ, 2006. – 248 с.
5. Колодко Г. Глобалізація і економічний ріст / Г. Колодко // Мир перемен, 2004. – № 1. – С.140.
6. Кочетов Э.Г. Глобалистика. Теория, методология, практика. Учебник для вузов / Э.Г. Кочетов. – М.: НОРМА, 2002 –.601 с.
7. Лук'яненко Д. Г. Глобальна економіка ХХІ ст.: людський вимір: Монографія / Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник. – К.: КНЕУ, 2008. – 420 с
8. Лук'яненко Д.Г. Глобальна економічна інтеграція: Монографія. – К.: ТОВ «Національний підручник», 2008. – 220 с.
9. Малярець Л. М. Економіко-математичні методи і моделі : навч. посібник / Л. М. Малярець. – Харків : ХНЕУ, 2013. – 154 с.
10. Старостіна А. Суперечливі шляхи економічної глобалізації// А. Старостіна // Економіка України – 2008. – №8. – С.58-65.
11. Столярчук Я.М. Сучасні проблеми глобалізації: Монографія / Я. М. Столярчук. – Сімферополь: Знання, 2008. – 312 с.
12. Тоффлер Э. Третья волна / Э. Тоффлер. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2002. – С.517-525.
13. Хохлов, М. Глобалізація економіки в ракурсі еволюції відносин власності / М. Хохлов // Економіка України. – 2004. – №2. – С.65-72.. 32

14. Zgurovsky M. Impact of information society on sustainable development: Global and regional aspects / M. Zgurovsky // Data Science Journal. - 2007. – V.6. – P.137-145
15. Theodore Levitt Globalization of Markets / // Harvard Business Review – 1983 – №5. – P. 25-29.
16. Офіційний сайт Державної статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>.
17. Офіційний сайт Європейської комісії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/>
18. Офіційний сайт МВФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imf.org/external/>
19. Офіційний сайт ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org/ru/index.html>
20. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.worldbank.org/>
21. Офіційний сайт World Values Survey[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.worldvaluessurvey.org/wvs.jsp>